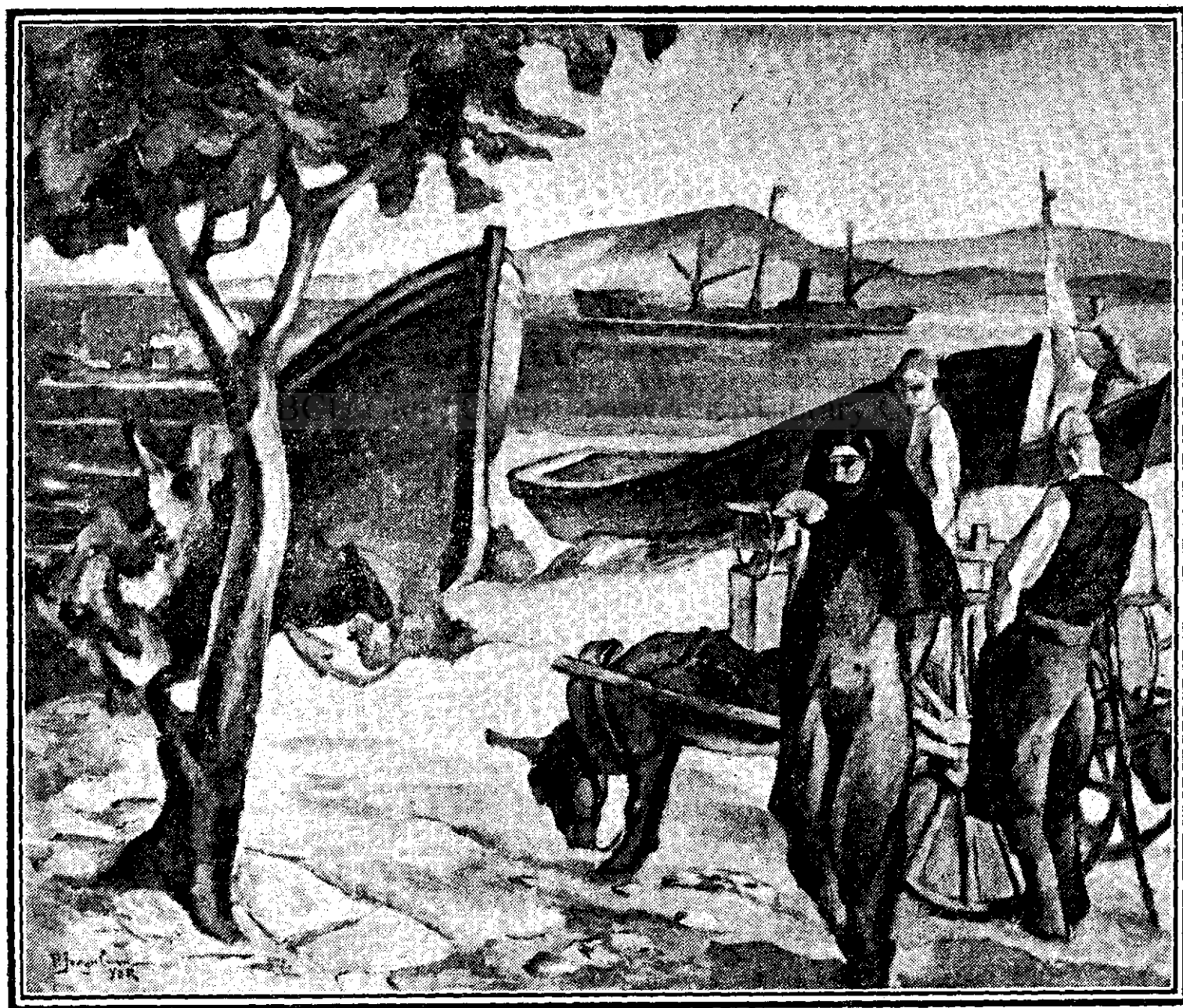

Imprimat legal.

UNIVERSUL LITERAR

P. IORGULESCU : ORIENT (Salonul Oficial)

An. XLIII, Nr. 26.
26 Iunie 1927.

Lei 5

Un ministru

Cu fruntea'n două degete s'o măsurî
Cu ochii mari și albi ca de plăvac,
De două ceasuri gândul își învoae;
Ecou profund al miilor de păsuri.

Intunecimi de gând... apoi șivoae
De fraze dintr'o lege.. interesuri,
Și... iar imensitate, gol și șesuri
Pe care mintea-i obosit se'ndoaie.

Dar azi e cald și el privind la ghetе,
Își vede drumul până-a fi ministru
Bătătorit cu griji și pe'ndelete.

Din Dunărea și Tisa pân la Nistru
El este omul.. gânduri cete, cete..
Și..adoarme'ncet cu'n zâmbet grav, sinistru.

G. TALAZ

Furtuna

Praful se'nalță, se răsucește în uriașe cicloane,
în vârtejuri iuți, pe câmpia nemărginită...
parcă oști de milioane
s'ar apropia, clipită de clipită,

în infinite ocoloane,
vertiginos
călări, pe jos,
în ale vântului albe camioane,
în tankurile volburei fără hotare,
în tronurile trecerii cotropitoare..

Din norii uriași,
ca din rătăcite avioane — cruzi țintăși —
fulgerele încep atacul neigaș
împotriva trepidantului oraș..

Așteptare, fiori necunoscuți, groază...
Pentru scăpare, nici o oază...
nici o oază..

Ca subț un nebun bombardament,
palate de beton armat, de oțel, de piatră și ciment,
eaorme bisericioi, spităluri, magazii, prăvălii,
cu miile de miș,
se elatină din temelii..
Fulgerele, unul după altul
despică timpul și înaltul..

Natura 'nfuriată, parcă
puterile din urmă își încearcă,

Mâniile supreme își descarcă,
asupra piscurilor celor mai înalte și mai vane
ale sforțărilor și zămislirilor umane..

Case se năruie, se prefac în ruine,
trenuri sunt smulse brusc de pe șine,
Copaci, stâlpi de telegraf fac plimbări,
prin văzduhuri, prin zări..

Dar, iată,
deodată,
ca la o poruncă neașteptată,
prin vântul ce șueră, chiuie, latră,
ca la'nceputul vremilor, o ploaie de piatră,
o imensă ploaie de piatră,
prinde să bată
orașul de pară și glianșetată..

Și'n intunerecul orb ce'ncepe să coboare
din înălțimle omorătoare,
ca la un misterios semnal,
într'un șgomot infernal
în goană barbară,
gâfiind adânc, s'apropie de gară
un tren în flăcări,
un tren care-aleargă cumplit
spre orașul acesta înfrânt, cucerit
și-aduce, parcă, în fruntea vagoanelor,
pe însuș împăratul ne'nțeleș al uraganelor..

A. COTRUȘ

„Otrava lui Satana“

Itram la mănăstire. Dintr'o strană ascultam smerit o sfântă slujbă. Lângă mine, posomorât, cu capul plecat, se afla un bătrân monah, cufundat într'o mistică tăcere. Părea de piatră, dacă buzele nu i s'ar fi mișcat încet, într'o tainică rugăciune.

De la el, ochii mi alunecară spre ceilalți călugări. Cei mai mulți nu cred să fi implinit patruzeci de ani, câțiva numai aveau bărbi albe, stufoase, arătând că au trecut de mult pragul bătrâneții.

Mă întrebam ce i-o fi făcut să se călugărească. Or fi venit cei bătrâni să-și treacă ultimii ani în liniște și cumpătare? Or fi ispășind oarecari păcate? Dar cei tineri? Ce brațe sănătoase și puternice de muncă folositoare! și iarăși privii pe bătrânul de lângă mine. Rămăsese nemșcat, o durere mare se zugrăvea pe figura-i neagră, vestejită și nu știu de ce, dar bătrânul îmi deveni deodată simpatic.

La sfârșitul slujbei, m'am luat după el și l'am ajuns tocmai când suia scara spre chilia lui.

Ii spusei așa, spre a intra în vorbă: „Nu știi dumneata părinte, mai găsesc eu ceva racii... am auzit că s' vestii racii din elesteul mănăstirii!“

Bătrânul mă privi parcă mirat că tocmai pe el l'am nimerit să-l întreb, apoi îmi răspunse cu bunătate: — „Se găsese taică, cum să nu... dar nu știu dacă o să vă dea... mai bine merg eu cu dumneavoastră să vorbesc cu călugărul pescar...“

Ocolirăm prin dosul chiliilor și coborând o vâlcea am ieșit la marginea lacului, care se întindea liniștit până departe, pătat cu stuțisurile de păpuriș.

Ajunserăm la o căsuță veche, unde, tovarășul meu, vorbi cu pescarul. Acesta la început refuză, pe urmă la stăruința unchișului cedă și după ce luă din casă un coșuleț se îndreptă spre lac.

Acolo împinse în apă o luntre scobită într'un trunchiu de copac și se pregăti să plece. L'am rugat să mă ia și pe mine căci nu mai văzusem cum se prind racii și pescarul nu s'a opus.

M'am așezat la un capăt al luntrei, iar călugărul pescar, în picioare, la celălalt capăt își tăia drum prin păpuriș, împingând luntrea cu un lemn ce-l proptea în fundul lacului.

Bătrânul rămăsese pe țarm și privea cum inaintam încet prin stuțis.

Deodată luntrea se opri într'o insulă de apă, ce apăru în păpuriș. Călugărul se aplecă, prinse o sfoară legată de o prăjină infiptă în fundul elesteului și ridică din apă un coteț de răchită, din care începu să scoată numărând în coșuleț racii peocuiți se vede altădată. Mă întrebă dacă îmi ajunge, închise apoi cu grije capacul cotețului și îl coborî iar în apă.

Intoarse luntrea, împingând-o cu prăjina pe acelaș drum spre țarm, unde sării nemulțumit că n'am văzut cum se prind racii.

Pe mal, moșul mă aștepta. Plătii și plecarăm împreună spre bucătăria arhonderiei unde nu găstrăm pe nimeni. Călugărul văzând incurcătura mea se oferii să mi-i fiarbă el. L'am mulțumit și l'am profitat să-i mâncăm împreună.

După oarecari protestări primi și în

timp ce el începu să facă focul, eu căutai în pădurea dela marginea mănăstirii, un loc potrivit pentru un prânz pe iarbă verde.

M'am întors la arhonderie, tocmai când bătrânul așeza racii frumoși într'o strachină mare. Văzându-mă îmi spuse surâzând: — „Iacă taică... sunt gata!“ apoi, într'o ceașcă amestecă usturoi pisat cu puțină zeamă în care fierseze racii și încet o pornirăm spre pădure, eu înainte ducând coșul cu merindele ce adusesem, iar el după mine cu ceașca și strachina cu raci.

Ne-am oprit în poiana ce alesesem și după ce așezai pe un șervet răciturile, scosei din fundul coșului o sticlă cu vin și una cu apă minerală.

— „Părinte, spusei, poftim la masă!“

— „Taică, îmi răspunse el, încă nu-i totul gata!“

— „Dar ce mai trebuie?“

— „O să vedeți!...“ zise el și plecă iar spre mănăstire.

Peste puțin timp se întoarse cu un bulgăr de ghiață.

Săpă cu un cuțit o groapă în pământ, puse sticlele cu băutura înăuntru și le acoperi cu ghiață, apoi veni lângă mine și se așeză pe iarbă.

— „Ei acum putem începe?“

— „Încă nu!“

— „De ce?“

— „Sfânta rugăciune!“

Și ridicându-se în genuchi rosti ceva repede și neînțeles, făcându-și cruce de câteva ori cu evlavie.

Privea fără chef mâncările ce așezasem pe șervet și din când în când, ochii îi fugeau spre sticla cu vin pe care o destupam cu atenție.

Îmi zicam, gândindu-mă la grija lui de a răci vinul „unchiașului trebuie să-i placă băutura...“ și mă hotărîsem să-i torn din belșug și să-l smulg puțin din tristețea în care părea coborît.

Îl îndemnai să ia din ce adusesem, dar el îmi răspunse smerit: — „Bună-

țile astea r'u sunt haruri pentru un păcătos ca mine... și nu mănăcă decât câțiva raci.

Atunci, îi turnai vin într'un pahar mare și îl oferii zâmbind, dar și pe acesta îl refuză cu o energie care mă surprinse.

— „Cum părinte, nici vin nu bei?... p'ai vinul e lucru sfânt... și cum e de rece!...“

— „Nu beau... nu beau... e otrava lui Satana!“

— „Ce tot spui părinte... eu știam că i s'ângele Domnului... că se dă și la cuminecătura!...“

— „E a lui Satana... a lui Satana!“ rîcnea bătrânul tremurând din toate mădulele. Ochii i se făcuseră mici și avusei impresia că-i vine să plângă.

Nu știam ce să cred, furia moșneagului mă speria și mă intrigă în acelaș timp.

Eram sigur că bătrânul e într'o ureche și ca să-l liniștesc îi spusei!

— „Dar ce ai părinte... ce rău ți-a făcut vinul să-l blestemi așa?“

— „Ei dacă ai ști dumneata!“

— „Și de ce nu mi-ai spune părinte?“

— „Ei taică, suspină el, din pricina lui am făcut un mare păcat, de care nu mă iartă cel de sus!“

Văzând că moșul e pe cale să-și deslege limba stării:

— „Ce păcat mare isbăvești aci părinte?“

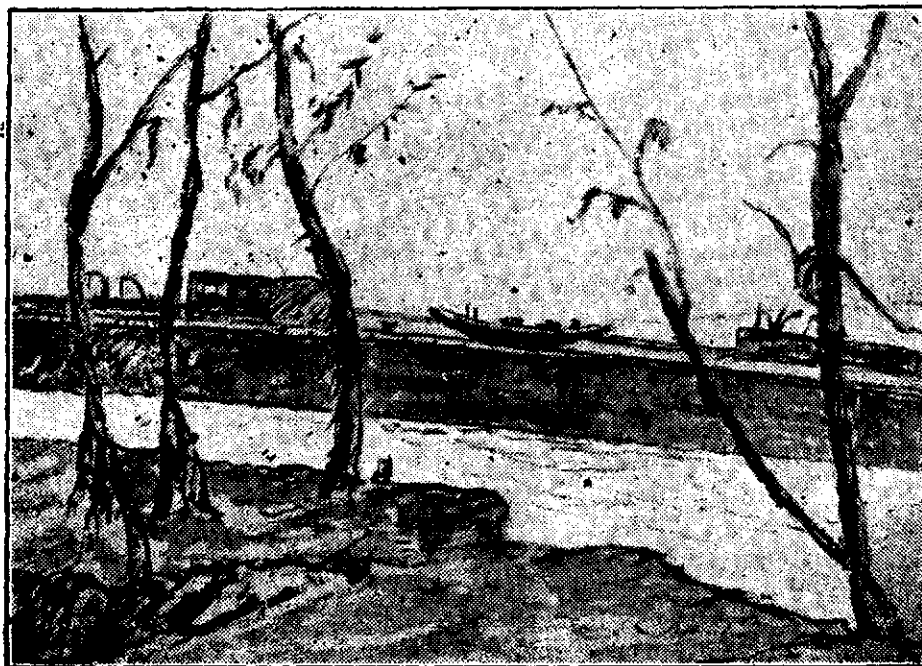
Bătrânul își șterse lacrimile ce-i udau genele, mă privi trist și îmi răspunse:

— „Ești tânăr și poate nu m'ei înțelege!“

— „Părinte, doar fața mi-e tânără, mintea și sufletul însă mi-a îmbătrânit de mult... poți să-mi spui fără grije!...“

— „Bine taică, ți-o spune, că mă arde rău păcatul!...“ și după ce privi în toate părțile, convingându-se că suntem singuri, începu să povestească, încet, cu vocea domoală ca o spovedanie:

— „E mult de atunci... iacă sunt aproape patru-zeci de ani. Pe vremea aceea eram lăutar vestit în țarg la noi, la Hloceni... Vioara o învățasem de când eram mic, că tata tot lăutar a fost, din moș strămoș toți au fost lăutari, că așa

C. BACALU: STUDIU

suntem noi țiganii cu dar de la Dumnezeu la cântare.

„În târg aveam mare căutare, că eram strașnic în lăută... iar dacă dam și câteva pahare pe gât... aoleo!... îi turbam nu altceva!

„Câștigam bine, dar ce folos, că eram tare supărat. Mă durca în suflet că m'am născut țigan și d'ăia, mă îmbătam regulat când le cântam... că beat uitam și nu-i mai auzeam strigându-mi la hefuri: — „Cântă mă balaure... Zi mă coară!...” zău așa, mă costa vorbele lor și ca să nu-i supăr îmi înghițeam necazul... ba câteodată râdeam și eu de mine, dimpreună cu ei... și așa uitam că eu sunt negru și ei sunt albi.

„Dumnezeu e bun, urma el, și sfintele cărți zice: că toți suntem fiii lui, dar ce i-a făcut pe unii albi și pe alții negri... și dacă i-a făcut așa, de ce nu i-a făcut pe toți buni, de ce se batjocoresc între ei? Că din batjocoră s'a născut ura între noi.

„Și eu îi uram taică, îi uram de moarte pe toți cari mă batjocoreau!

Fața moșului care se aprinsese la aducerile aminte, deodată se întunecă, iar buzele îi murmurară:

— „Iartă Doamne, cuvintele păcătosului! apoi tăcu, privind fix în pământ, stete așa câteva minute, pe urmă își trecu mâna peste frunte și continuă:

„Și cum spuneam, îi uram pe românii albi, dar n'aveam ce face, că din banii lor trăiam, și apoi așa am fost noi țiganii oropsiți de soartă, să fim de batjocora tuturor.

„Într'o zi, m'am tocmii și am plecat să cânt la horă, în sat la Vetrișoia.

„Eram în mijlocul horei și cântam... prin fața mea trecea hora, când la stânga, când la dreapta și fără să vreau ochii mi se opriră în alți ochi care mă priveau mereu...

Mare minune! o fată de român cântând galeș la mine un țigan... și ne-am uitat așa unul la altul tot timpul... mă întorceam după ea după cum se învârtea hora și din ce cătam la ea, parcă îmi creștea în mine o bucurie cum nu mai avusesem până atunci...

„Deodată un flăcău rupse hora, se repezi la mine, mă lovi peste față și îmi strigă: — „Ce tot te uiți balaure la față, ce, nu vezi că nu-i de nasul tău... huideo cioaro c'ai întunecat lumina soarelui!”

„Fetele și flăcăii se porniră pe râs, mie însă îmi ardeau obrazii ca două flăcări...

„Mi-am astupat urechile să nu-i mai aud, am luat vioara și am plecat.

În drum, mi-a eșit fata și mi-a spus:

— „Nu-i lua seama... că-i după un pahar cu vin... haide cântă-ne mai departe și nu mai fi supărat!”

„Vorbea dulce ca sunetul lăutei și ochii ei mă priveau așa de blând, că deodată mi se risipi necazul și începui să râd. Râdeam eu, râdea și ea... și m'am întors la horă. Îmi trecuse supărarea și le-am cântat până noaptea târziu, iar după spartul horei, intrai în vorbă cu Ileana, că așa o chema, și ce să vă mai spun, după o lună o și luai de nevastă.

„Era orfană și săracă și cei din Vetrișoara au îndemnat-o să mă ia de bărbat, ziceau că țiganii sunt bărbați buni, că au casă îmbelșugată cu ce adună de pe la cântări și nici nu-și pun femeile să muncească la câmp.

„Nunta am făcut-o în Vetrișoara și după nuntă ne-am întors la Hoceni.

„Ileana era nevastă bună și o duceam

TACHE SOROCEANU: MICUL ZEU

bine împreună... zilnic mă rugam la D-zeu să ne dea un copil și mă bucuram în mine că el poate i-o semăna mășii și n'o eși țigan...

„Dar timpul trecea și copilul nu venea, în schimb însă veniră alte necazuri: la chefuri acuma mă isbeau cu alte vorbe... ziceau că Ileana m'a luat că era orfană și săracă... eu sunt țigan prost și că nu știu că ibovnicul Ileanei a rămas la Vetrișoia...

„Tăceam și nu le răspundeam, beam însă până nu mai puteam mișca arcușul și mă întorceam acasă întunecat și mahmur.

„Îmi inbeam femeia și nu prea credeam în vorbele lor, dar din ce mi le spunea începu să între și-n mine gândul rău.

„Câteodată îmi ziceam: dar dacă o fi adevărat? dacă-i place vre'un român și atunci, ca un turbat o ocăram și o băteam până cădea lată jos; pe urmă o ridicam și o rugam să-mi spue, cine îi e drag în Vetrișoia?

„Dar muierea plângea înăbușit și se văita că nu-i adevărat și că numai pe mine mă are în lume.

„O urmăream pe ascuns, dar nu-mi da să bănuiesc pe nimeni. Of! rău mă chinuiam că nu găseam pe vinovat și începui să urăsc și mai înverșunat pe abi, dar mai ales pe toți albi din Vetrișoia.

„Într'o Sâmbătă, pe înserate, o bătu-sem rău pe Ileana și îmi părea rău de ce am făcut. Începusem să cred că nu e vinovată și ca să-mi uit de ale mele, intrai în colț la Ițic Cărciumarul. Beam cu sete, beam de necaz. Îmi simțiam ochii tulburi și capul greu. Băusem cam mulțișor și eșii în pragul cărciumii să trag puțin aer rece și să mă nai trezesc...

„Pe uliță zăresc pe Ion Stanciu din Vetrișoia...

„Era flăcăul care mă batjocorise în fața Ileanei, la hora din Vetrișoia și deodată îmi trăsni, că el trebuie să fie omul care-mi necinestește casa.

„Otrava Satanei îmi alerga prin trup. Răsuflarea mi se oprise și alergai după el, l'am ajuns în partea cealaltă a

uliței. Gâfăiam și nu-i putui spune nimic.

„El se opri și mă privi răzând. Zic:

— „Ce cauți pe aici Stancule?” Zice:

— „Dar ce-ți pasă ție măi țigane?”

„Simții un junghiu în inimă și dau să mă reped la el, dar mă potolii, că vream să aflu taina și îmi indulcii vorba:

— „Nimic, Nene Stanciule, dar că văzui om din Vetrișoia m'am bucurat... hai la mine să bem un pahar împreună... haide zău, că s'o bucura și Ileana” și mă uitam drept la el să văd ce o zice când o auzi de Ileana dar, Stanciu se codea... zicea că are treburi... că se lasă noaptea!

„Ce are aface, i-am șoptit, dacă o fi și o fi, dormi la mine!... Și Stanciu veni. Ne oprirăm la Ițic, ne cinstirăm cu câte o cinzeacă de rachiu verde, luai și un clondir cu vin, și coborând ulița, ajunserăm acasă.

„Se făcuse noapte. Intrai cu Stanciu înăuntru. Aprinsei lampa după cuptor și începurăm să bem. Aproape goliserăm clondirul, când Stanciu mă întrebă:

— „Dar Ileana unde-i?”

— „Așa e, zisei, dar Ileana unde-i?”

„Ești afară clătănându-mă și o strigai. Nici un răspuns. Inima mi se strânse în mine și mă cutremurai: Să știi că Ileana a fost în târg cu Stanciu, sau că îl așteaptă pe undeva!

„Ochii îmi ardeau în cap și ca zguduit de boală intrai în casă. Stanciu ședea pe o laviță și-și răsucea o țigară.

„Mă reped la el: — „Stanciule, unde mi-e nevasta?”

— „Ce mă întrebi pe mine”, îmi răspunse el răzând.

Răsul lui mi-a zăpăcit capul. Lam pus mâna în gât și i-am strigat: — „De ce-mi necinestești femeia tâlharule?”

— „Ești nebun mă țigane?” și apucându-mă în brațe mă asvârli peste cuptor. „Acolo era un cuțit. L'am luat și cu sete l'am infipt în piept, în burtă, unde nemeream. Îl scuiam și îi strigam:

— „Țigan... na țigan... na hoțule de nevaste!”

„La început Stanciu se împotrivi, dar

pe urmă se clătină și se prăbuși lângă
cuptor bolborosind :

— „Nu-i adevărat cu Ileana... m'ai o-
morit degeaba... câine !...“

„Făcuse o spumă roșie la gură, se tă-
văli de două ori prin băltoaca de sânge
și întepeni. Dădui să fug.

„In ușa Ileana căta la mine cu ochii
mari, speriată. Văzând-o mă restii la ea :

— „Vezi, ți-am omorât ibovnicul !“

„Ea nu-mi răspunse nimic, dar mă pri-
via incremenită... apoi picioarele i se
mulară și căzu peste mort.

„Am stat vreme lungă la închisoare,
pe urmă m'au judecat. Le-am spus ju-
raților cum a fost, avocatul meu le-a mai
spus și altele și judecata lor m'a iertat
și mi-a dat drumul.

„Eram tare amărât, mă rodea rău în
suflet că omorăsem un nevinovat, așa se
vorbea la judecată că Ileana mea era
cinstită.

„Și așa prăpădit, o pornii dis de dimi-
neață spre Hoceni.

„Pe drum mă întrebam ce o să zică
Ileana când m'o vedea ?

„O să mă یرت... cum să-i vorbesc...
cum să-i arăt toată iubirea mea... și dacă
nu m'o ierta... ce m'oi face ?

„Se făcuse noapte când am ajuns în
Hoceni. Băjbâind am intrat în casă. Ină-
untru nimeni. Ieșii în ogradă și o stigai.
Nici un răspuns. Tăcere și pustiu. Stri-
gam mereu ca un nebun : — „Ileano !
Ileano !“

Un vecin intră în ogradă și îmi spune :

— „N'o mai striga că nu mai vine !“

— „De ce, a plecat la Vetrișoia ?“

— „Mai departe !“

— „Unde ?“

— „A murit de inimă rea când orai
la închisoare !...“

Vocea monahului se înecă acum în
plâns. L'am lăsat pușin să se ușureze și
apoi îi șoptii :

„Ei și pe urmă ?...“

— „Pe urmă, am zăcut vre'o două trei
săptămâni, am mai plâns încă vre-o
două, trei săptămâni și am luat-o prin
lume... până ce am ajuns aici...“

— „Ce mi-a folosit یرتarea oamenilor,
dacă D-zeu m'a pcedepsit în ce mi-era
mai drag... dela el trebuie să capăt یرta-
rea și iacă sunt la el de aproape treizeci
de ani... zi și noapte mă rog să mă izbă-
vească și el tot nu vrea... și păcatul de
care sunt vinovat... mă roade rău...“

„Scăpat eram de nu beam atâta vin...
el m'a făcut să mi pierd mințile și să
omor două suflete nevinovate. Nu... nu
vinul nu-i sângele Domnului... ci otrava
lui Satana“.

Căutai să descoper pe fața sa, figura
neagră a lăutarului din Hoceni, dar bă-
trânețea și suferința îl transformase în-
tr'un bătrân blând, cu o barbă mare albă
care încadra un obraz răvășit de durere.

Se auzi toaca mănăstirii. Bătrânul
făcu cruce, își șterse cu mâneca antereu-
lui lacrimile cari îi șiruiau mereu și îmi
spuse : — „Te las cu bine... mă duc... mă
chiamă la rugăciune... poate s'o indura
odată cel de sus...“

Și încet, încet, purtând parcă cu el
povara suferinții, se pierdu printre co-
paci, ca o umbră chinuită.

VINTILA V. PARASCHIVESCU

Capodoperile lirice italiene

IV.

CANZONA LUI PETRARCA „CHIARE, FRESCHE E DOLCI ACQUE“.

IV

Dar nu vede decât un mormânt. Și a-
tunci suspină și plânge. E în atmosfera
poetică a acestei strofe ceva din Visul
și din Consalvo leopardian și ceva din
oda către Silvia :

e con la mano
la fredda morte e una tomba igunda
mostravi di lontano.
(„Și cu mâna recea moarte și un mormânt
„gol ai arătat din depărtare“).

Sau, mai bine zis, ceva din această
strofă și din toate celelalte poezii în
cari Laura ne apare în visurile lui Pe-
trarca îndrăgostită și miloasă a trecut
în versurile și chiar în concepțiunea
Visului și a lui Consalvo. În prima din
aceste poezii (Il Sogno), femeia care nu
răspunsese niciodată dragostei lui Leo-
pardi (încă pentru că poetul nu-și mani-
festase niciodată dragostea față de ea),
il mio pensier in parte ov'era :

ti conforta,
o avventurato, lo di pietade avara
non ti fui mentre vissi, ed or non sono,
che fui misera anch'io. Non far querela
di questa infelicissima fanciulla;
(„Te mângâie, o mormântule. Eu nu ți-am
„fost avară de milă cât am trăit, și nici acum
„nu sunt, căci și eu am fost nefericită. Nu te
„plânge împotriva acestei fete atât de nen-
„rocite.

și puțin după aceea versurile :
la tua destra io tocchi. Ed ella in atto
soave e triste la porgeva. Or mentre
di baci la ricopre, e d'affannosa
dolcezza palpitando all'anciente
seno la stringea, di sudore il volto

Acum, pe când cu o acoperam cu să-
rutări și, palditând de o plăcere sbuciu-
mată o strângeam la piept, obrazul și
pieptul fierbea, glasul îmi rămânea inex-
primat și lumina zilei tremură în o-
chii mei.

„Îngăduie o scumpa mea, ca să-ți ating
„dreapta. Și ea cu un gest blând și trist o în-
„tindea“.

Amintesc sfârșitul unui alt vis petrar-
chesc, al nemuritorului sonet : Levomni
il mie pensier in parte ov'era !

Deh, perchè tacque e allente la mano
Ch'al suoa dei detti si pietosi e casti
poco mancò ch'io non rimasi in cielo !
(„O, de ce tăcu și-și lasă mâna, căci la sune-
„tul vorbelor atât de miloase și calde pușin a
„lăpsit ea eu să nu fi rămas în cer“).

Cu aceasta, din tubire de exactitate,
am restabilit cronologia ; dar e clar că
din punct de vedere estetic ceea ce im-
portă este conformitatea celor două si-
tuațiuni poetice, rudenia spirituală care
trece între Petrarca și Leopardi și care
ar subsista chiar dacă n'am ști câtă in-
fluență a exercitat poetul Vaclusei a-
supra celui de la Recanati.

Dar centrul poetic al canzonei este în
scena în același timp paradisiacă și pă-
mântească a triumfului Laurei sub
ploaia de flori, din strofa a patra. Aici
orice gând de moarte e absent și poetul
revine la viziunea senină din strofa în-

tâia. Nu mai e, ca în strofa precedentă,
Laura care — reîntoarsă în scumpele
locuri câmpenești, unde pentru întâia
dată a văzut-o Petrarca — zărește mor-
mântul poetului său mort de dragoste
pentru ea și plânge de milă ; ci Laura,
așa cum a apărut poetului în „binecuvân-
tata zi“ de-alungul „limpezi, răcoroase-
lor, dulci ape“ ale Sorgei. Viziunea câm-
penească a frumoasei femei într'un colț
de frumoasă natură, întreruptă de stri-
gătul ascuțit de pasiune disperată cu
care pe neașteptate se încheie strofa și
de lugubra viziune de moarte a strofei
a doua ; continuă (prin abila trecere re-
prezentată de strofa a treia, în care, tot
continuând teama Morței, peisagiul se
luminează la apariția Laurei care se re-
întoarce miloasă în căutarea poetului, a
cărui moarte o plânge duios) în strofa
a patra, și atinge culmea desăvârșirii
poetice în scena Laurei sub ploaia de
flori.

Da bei rami scendea,
(Dolce nella memoria !)
una pioggia di fior supra'l sus grembo ;
ed ella si sedea
umile in tanta gloria,
Coverta già dell'amoroso nembra
Qual fior cadea sul lembo.
ch'oro forbito e perle
eran quel di o vederle ;
qual si posava in terra, e qual sur l'onde ;
qual cor un vago errore
girando pareva dir Qui regna Amoro !

(„Din ramurile frumoase coboră (dulce în u-
„ducere aminte !) o ploaie de flori în sân ; și
„ea stătea smerită într'atâta glorie, deja aco-
„perită de nimbul dragăstos, Florile cădeau
„care în poală, care pe coșita blondă).
„ce aur pur și perle în aceea zi părea ; ca-
„re se așeză pe pământ și care pe valuri ; ca-
„re în vagă răzăcire, rotindu-se părea că zice :
„Aici domnește Amor !“).

În această scenă tema poetică a unei
frumoase și tinere femei pe un fond ră-
zând de natură primăvăratecă, atinge
perfecțiunea capo-d'operei. Dar ca
nu e nouă, de vreme ce se realizează la
sărbătorile de Mai și deci la originile
însăși ale poeziei medievale în limba la-
tină și vulgară, după cunoscuta teorie a
lui Gaston Paris. Manuscrisele vechi
sunt pline de miniaturi sugestive în
cari într'o răzătoare scenă câmpenească
cu copăcei cu coama rotunjoară,
iarbă, flori și păsărele cari zboară sau
stau în repaos prin frunziș, o figură
masculină și una feminină, de cele mai
adese ori cu câte o floare în mână, în-
trețin dulci convorbiri de dragoste. Sec-
na multor poezii goliardice e foarte a-
semănătoare, și e știut că foarte multe
poezii provențale, franceze vechi și si-
ciliene încep cu o descriere a naturcii
care se înoște primăvara.

Iam vernali tempore
Terra viget gramine
Sol nova cum iutare
frondeat nemora
candent lilia
florent omnia.

„(Acum în timp de primăvară pământul în-
„verzeste prin noile mădite ; soarele (strălu-

H. STRAMBU: LA LAMPA (Salonul Oficial)

„cește) cu nouă splendoare; pădurile intrun-
„zesc, crini înălbesc și toată natura e în
fioare“).

Quan lo rius de la fontana
s'esclârziș, și cum far sol,
e par la flors aigentina
el rossinholetz e ram
volf e reframba e aplana
son doutz chontan e aſipa.
drietz es qu'ion lo mic reiranha.

Dar acolo unde apare pentru întâia
oară acest motiv poetic prelucrat artistic
este în Dante: în baladele primăvă-
ratece cari încep: **Per una ghirlandetta**
și: **Era tutta soletta**, în poeziile scrise
pentru Pietra și Pargoletta și mai ales
în figura Mateldei și în aparițiunea Bea-
tricei în Paradisul Pământesc al culmei
Purgatoriului.

Cu privire la această iată ce am a-
vut prilejul să scriu altă dată în ale
mele **Studii sul Canzoniere di Dante** (Bu-
curești, „Casa Școalelor“, 1923, pp. 100
și urm.):

„Acest fel de a face să reiasă frumu-
„sețea feminină într'un colț câmpenesc
„și primăvăratec mi se pare o inovație
„a lui Dante. Desigur, pare straniu că
„trebuie s'o admitem într'u cât, după
„el, devine un fel de **loc comun** al liri-
„cei italiene, și foarte frecvent în Pe-
„trarca, unde atinge înălțimea capodope-
„rei în cantona: **Chiare, fresche e dolci**
„**acque**; foarte frecvent în poezia lui
„Poliziano și a lui Lorenzo dei Medici
„și în toată lirica secolului al XVI-lea,
„petrarchescă într'o măsură atât de mare
„nu rară în cea franceză din timpurile
„Pleiadei, pur și simplu comună în cea
„spaniolă a secolelor XVI-lea și XVII-lea
„lucru peste tot ușor de înțeles, dată
„fiind marea influență exercitată de Pe-

„trarca în Italia și în afară de Italia.
„Dar, înainte de Dante n'o găsec, și
„Dante fu cel care, prin aceste balade
„primăvăratece, sonetele, baladele și sex
„tinele pentru **Pargoletta**, armoniză cel
„dintâi frumusețea feminină cu cea a
„Naturii. Prea tânără **Pargoletta**, îmbră-
„cată în verde, cu părul blond și încăr-
„lionțat, dansând pe pajiștile înflorite,
„incunumată cu flori e creațiune pur
„dantescă.

„Și creatură pur dantescă e, în Pur-
gatoriu, **Matelda**,

donna soletta che si giu
cantando ed iseghendo fior de fiore.
ond'era pinta tutta la sua via.

(„o femeie singurică ce mergea cântând și
„culegând floare de floare, cu care era zugră-
„vită toată calea ei“).

„Această tânără creatură (**Pargoletta**),
„a apărut lui Dante printre flori într'o
„dimineață de primăvară, a rămas mult
„timp sculptată în inima și în mintea
„poetului, și amintirea ei revine cu in-
„sistență în **Divina Commedia** oridecâte-
„ori i se prezintă în fața minții imagi-
„nea cântului sau a dansului“.

Dar mai cu seamă în mintea lui Pe-
trarca, la compunerea acestei cântone,
trebuie să se fi prezentat (**inconștient**,
fără îndoaală!) scena paradisiacă din
cântul XXX din **Purgatoriu** a Beatricei
sub ploaia de flori căzând din mâinile
ingerilor:

Così, dentro a una nuovola di fiori,
Che dalle man angeliche saliva
e ricadeva in giù dentro e di fuori

sovrà candido vel, cianta d'oliva,
donna m'apparve sotto bianco manto,
vestita del color di fiamma viva.

(„Astfel, într'un nouraș de flori cari cădeau
„mereu din mâinile ingeresti din toate părțile;
„peste un văl alb, incunumată cu măsline, doamna
„mi-apăru sub manta albă, îmbrăcată în culoa-
„rea flăcării vii“).

Numai că motivul care în Dante e a-
bia schițat, atinge la Petrarca, deplina sa
dezvoltare și se ridică la rangul de capo-
d'operă. În același timp scena e trans-
portată din cer pe pământ și, fără a-și
pierde caracterul minunat, se umanizea-
ză devenind cu totul pămîntească și fi-
rească. Nu mai sunt florile miraculoase
sărind din mâinile ingerilor și recăzând
în jos peste Beatrice așezată pe carul
simbolic; ci florile unui copăcel înflorit,
cari cad peste pletele blonde ale Laurei,
asa precum cad (dulce și parfumată
ploaie!) și peste iarba livezii și peste a-
pele străvezii ale rîușorului. Ceva mira-
culos pare că ar fi rămas în acele flori
cari, ușori ca niște albi fulgi de omăt,
înainte de a cădea, rătăcesc prin văzduh
în voia vântușorului primăvăratec și
parcă scriu: **Aici domnește Amor**, dar
e o iluziune (voită probabil de Poet, care
numai ne sugerează luerul miraculos!), de-
oarece în fond aceasta e o impresiune a
Poetului îndrăgostit, căruia i se pare că
citește în blânda rătăcire a petalelor par-
fumate, dragălașa inscripțiune. În tot ca-
zul o ușoară boare de miraculos există
și în acea **domnie a lui Amor** anunțată de
acel limbaj florăresc, și această **atmos-
feră de miraculos** se realizează la acel

aer sacro sereno

▼ Amor co'begli occh' il cor m'aperse

din prima strofă, și prelucoază acelei
dulci uitări de sine și de locurile în cari
se află, ca a unui om în prada unei vi-
ziuni vrăjite, care va forma tema domi-
nantă a strofei următoare:

Qui, come venn'io, o quando?

(„Aici, când am venit eu, sau când?“).

„Musicalitatea întregii strofe are ceva
în același timp senin, blând, și visător,
care ne amintește frumoasa imagine a
lui Dante din **Vita Nuova** (cap. XVIII):
„și precum câte odată vedem căzând apa
„amestecată cu frumoasă zăpadă, tot așa
„mi se păru că le aud vorbele ieșind a-
„mestecate cu suspine“; și, poate mai
„mult, blândețea versuri ale lui Saffo:

„Ploaia proaspătă murmură printre ramurile
„mărului și din frunzele frământate coboară
„Domnul“.

Și într'adevăr scena e o scenă de vis,
de evocare a unui neuitat și negrăit ceas
de fericire retrăit într'un răgaz de du-
rere, într'unul din acele momente, în
cari, chiar cu lacrimi cari ne fac văl
înaintea ochilor, buzele nu se deschid cu
acel vag, rătăcitor, visător surâs, care
este cu totul particular celui care, ab-
sent din el însuși și din realitate, re-
trăește în amintire un trecut fericit; cu
riscul de a izbucni puțin după aceea ia-
răși în plâns, îndată-ce, cum zice Leo-
pardi, se furizează prin blânda aducere
aminte:

il pensier del presente, un van disio
del passato, ancor triste, e il dire: io feci!
„gândul prezentului, un van dor de trecut,
„tot trist, și gândul: am fost“!

Peultima strofă ne transportă într'a-
devăr într'o atmosferă de dulce stă nou:

Quante volte diss'io,
allor pleu di spavento :

Costei, per fermo, nacoque in Paradiso !
(„De câte ori am zis atunci plin de spaimă :
„Aceasta, cu siguranță, s'a născut în Paradis!“)

și de dulce stil nou care amintește poezia lui Cavalcanti, în care femeia iubită și chiar Amor iau un aspect supranatural și înfricoșat

Chì à costei che vien, che ognun la mira
e fac d'è clarità l'aer tremare ?

„Cine-i acesta care vine, încât orisicîne o
„privește cu mirare, și face ca lumina-i să se
cutremure aerul ?“

Dar aici e poetul care crede că e în cer ; nu femeia iubită care în imaginația lui se întoarce în cer în osanalele unui cor alb de îngeri ; și, de altfel, poetul e perfect conștient de iluzia sa :

Così corco d'oblio
il divin portamento
e'l volto e le parole e'l dolea riso
m'avevmo, e si diviso.
ch'allimage vera
ch'i dicea sospirando :
„Quì come ven'io, o quando ?“
credendo essere in ciel, non là, dor'era.

(„Astfel mă umpluseră de uitare și divinul „port, și fata, și vorbele, și dulcele rîs, și, atât „mă îndepărtaseră de imaginea reală, în cât „ziceam suspinînd : „aici cum am venit eu, „sau cînd ?“ crezînd că sunt în cer, nu acolo „unde eram“).

Dulcele stil nou e deci umanizat, adăptat pe pămînt, redus la o părere, o iluzie a poetului ndrăgostit, foarte conștient (și aproape indignat) că blîndul aspect al doamnei sale a avut atîta putere, încît l'a făcut pînă într'atît de încercat de uitare, și separat de imaginea reală, ca să-l facă să uite că e pe pămînt. La acesta se reîntoarce definitiv cu ultimele două versuri ale strofei :

Da ind' in qua m'è piace
Quest'erba si ch'altrove non ho pace,
(„De-aci, încolo îmi place atît de mult a-
„ceastă iarbă în cât aiurea n'am tîhnă“).

în cîri se simte că el preferă Cerului acest încântător peisaj al Vauclusei, de un câmpenesc atît de desfătător, și tăcut, cea singurătate transalpină atît de plăcută lui, însuflețită de atâtea și atâtea amintiri scumbe : așa că, dacă este un oarecare misticism în această strofă, acest misticism nu e de felul celui care reneagă pămîntul, ci din acela prin care, dela frumusețile acestui pămînt, sufletul poetului și al credinciosului se urcă pînă la Dumnezeu.

„Dați-mi în lumea aceasta o veșnică tîhnă și „nu voi mai vrea pe acela mai mult ca pe acest „cer albastru“.

cîntă un mistic vatabau (Juan Maragnil) și vorbele lui se potrivesc bine pentru a caracteriza misticismul petrarchesc în genere și acel al acestei canțone în particular. Pe lumea aceasta a noastră, la urma urmei, Petrarca se găsea destul de bine. De a o părăsi nu se hotărîște decît cu mare părere de rău („dacă totuși mi-e scris“), numai pentrucă Laura n'are milă de el, și, fără dragostea ei, simte că nu mai poate trăi mult timp. Deaceia, în domeniul fantaziei, modifică această lume într'un singur amănunt : făcînd din

acea Laură indiferentă și nemiloasă în realitate, o ființă de vis, miloasă și vîrșînd înduioșate lacrimi pe mormîntul lui. În această atmosferă de vis purificator al realității noastre pămîntesti, dar care nu iese din această realitate, se mișcă dela început pînă la sfîrșit frumoasa canțonă a lui Petrarca, cu câte un rar strigăt de pasiune, cu o singură strofă intonată pe tema Morței, după care se reîntre în atmosfera visului și a dorului împlinit, în cea realitate superioară care e fantazia poetului, realitate în care orice durere se calmează într'o atmosferă de seninătate și de pace eternă și perfectă. Încheierea e foarte delicată. În locul laudei trubadurice (al cărui loc de onoare era tocmai în tornada, în envoi, în *congedo*), Petrarca substituie „fina modestie a artistului adevărat, care nu-și arată mîndria nici chiar atunci cînd are conștiința de a fi dat naștere unui capod'operă“.

„Bun e versul și nu-i găsesc nici un cusur“, cîntă un trubadur provental care ar putea să fie chiar *Jaufrè Rudel*, „și „tot ce e în el, e la locul său, și de a-„ceea rog pe acela (pe jongleur-ul care „il va învăța de la mine să nu-i schimbe „nimic și să nu-l strice. Bună e melodia „și pe muzica mea se vor compune alte „cîvinte cari vor fi cîntate cu succes“.

Dar Petrarca nu se laudă, ba chiar e modest :

Se tu avessi ornamenti quanti hai voglia,
potresti arditamente
uscir del bosco e gire infra la gente.

(„Dacă ai avea tu podoabe câte vrei, ai pu-„teai cu ndrăzneală să ieși din pădure și să „mergi printre oameni“).

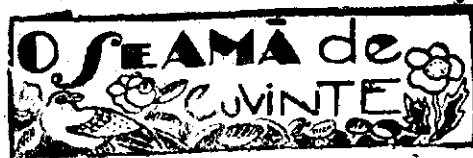
Deci canțona sa e o țărănuță, care nu se poate aventura să se ducă printre oameni, nefiind destul de bine împodobită.

Și Petrarca o sfătuește să rămînu în pădure, adică în frumosul peisaj câmpenesc al Vauclusei care i-a dat naștere și unde frumusețea ei curată n'are nevoie de fireți pentru a umplea de strălucire și tot (cer, apă, flori) ce o înconjoară. Țărănuță? Fie! Dar dacă toate țărănuțele ar fi de o frumusețe atît de curată și de rafinată, cele mai slăvite frumuseți aristocratice și orașenești ar avea periculoase rivale.

Dar eu în modestia lui Petrarca văd o recomandatie : de a nu voi să se despartă frumusețea acestei canțone de cea a locurilor cari au inspirat-o.

Și încetez de a mai vorbi, pentru a revoca în fața fantaziei încă odată obrazul peisajului al Vauclusei !

RAMIRO ORTIZ

În curînd vor apare, în ediție completă operele lui Marcel Schwob, în care se vor afla și lucrări inedite ale scriitorului decedat. Ia tipărirea lor, tipograful au întâmpinat oarecari greutăți, deoarece scrișul lui era greu de descifrat. Toate manuscrisele erau scrise cu peniță proastă.

„Les Nouvelles Litteraires“ constată acum, că Marcel Schwob avea predilecție pentru penițe proaste. Jules Renard l'a întrebat odată, pentru ce are această curioasă manie :

— Fac acest lucru, răspunse Marcel Schwob, fiindcă o peniță proastă, cu care nu poți scrie decît încet și greu, te silește să gîndești mai mult înainte de a-ți scrie gândurile:

Se vorbește mult despre prezența de spirit a unui actor francez, numit Tristan. Tristan avea, într'o piesă, rolul unui căpitan de vapor și se afla în mijlocul mării. În jurul vasului valurile se ridicau și se coborau, legănându-se sub acțiunea mașinistilor ascunși în dosul pânzei verzi. Dar pînza fiind uzată, se rupse și prin spîrtură, apărî capul unui mașinist. Aceasta zăpăci cu totul pe actori cari se gîndeau la efectul ce produce în public acest incident.

Atunci Tristan, cu o nimitoare prezență de spirit, se apropie de marginea vasului și strigă întorcându-se spre echipajiu :

„Un om în mare !“

Ceilalți actori avură timpul să se reculeagă și se pregătiră să salveze omul care și fu tras pe bord.

Publicul urmări scena în liniște, crezînd cu tot dinadinsul, că această peripecie făcea parte din piesă.

Horatiu Vernet văzu într'o zi un soldat intrînd în atelierul său cu rugămintea de a-i face portretul. Dar mai înainte voia să știe cât îl va costa. Vernet văzînd că are a face cu un naiv, îi zise rîzînd :

„Cît te costă ? 30 centime. Iți convine ?“

*Soldatul răspunse afirmativ și pictorul făcu lute, în câteva trăsături de creion, o schiță destul de frumoasă soldatului. Acesta o luă triumfător și se adresă unui camarad care-l aștepta la ușă :

„Am făcut rău că nu m'am tocmit. Mi-ar fi lăsat poate cu 20 de centime“.

D. Matignon, profesor de chimie la Colegiul Franței e distrat ca toți savanții.

El se duse zilele trecute să viziteze pe un prieten, pe o ploae, grozavă, și, natural, își uitase umbrela. De aceea la eșirea din metropoliitan, luă, cel mai natural și mai inocent din lume, umbrela unei doamne bătrîne care o ceru înapoi cu urlete.

D. Matignon fu udat, dar la întoarcere, prietenul său îi împrumută umbrela, pe care avea s'o aducă a doua zi. Dar, prudent de data asta, o luă și pe a sa.

Nou voiaj în metropoliitan. Doamna bătrînă era și ea acolo, din întâmplare. Ea măsură pe d. Matignon, cele două umbrele și apoi, aplecându-se, îi spuse discret :

— Ai avut o bună zi azi !

ZOE LECA

PORTRETE ROMANEȘTI

Tudor Arghezi.-Inchinare

Legătura cu strămoșii, evocată la o înaltă strană și în sumbru colț de biserică, de poetul „Cuvintelor potrivite”, este aici, mai mult decât un postum contract de afecții. Ea nu justifică numai o pornire de respect filial, spre un trecut de întunecări, de strâșnete și de poveri. E suportul de existență al stihului arghezian, din substanța vremurilor împlinite, ca fructul din suc urcat până la frunză, din pământ, prin asprimea trunchiului, în dușmăni de grindină și ger, și oprit, minune de mireasmă, în potirele cu rod.

Versurile lui Arghezi,—tot atâtea poame prinse cu pețiol, de ramurile plecate din vcauri. Și, grele la miez, muiate în aromă, desprinsе apoi pentru ca în împletitura coșulețelor, cu fund de proaspete foi, să se așeze cu sârg și cu belșug. Iată în carnea lor de parfum, de lumină, de miere și de răcoare, viața, și iată mai vizibil de-acuma, pentru toți simulacru cu vanități în saci, al romanțelor cadente în lingori sau nazuri, — fast în debilități și leșinuri prefăcute.

Arghezi ne-a dăruit o carte și ne-a îngropat o sută de cărți. Căci dela el înainte, pomiera literară va strânge imitațiile. — sticlă sau în mînea piersiceii de catifea, tărățe, — rușinată de confecția din care s'au ivit și de indigența interiorului lor, — alături de veritabila rodie cu mii de rubine în globul ei roșu, oferit de creanga cea vie. Lângă mărfurile dughenei, vor îngălbeni, părăsitate, cărțile de vizită ale cartierului, devotat și asidu, și, de azi încolo, penitent.

Cuvintele lui Arghezi se potrivesc, dar, unui cântec venit din uitări și distanțe, dar de urechia alesului fiu supt, și de mâna lui înscris, pe sul de pergament voevodal. Receptacol, el priveghe, la rituri atent, roua vinului din podgoria brumatelor leaturi, — cuminecătura, — în poculul de argint mat, din altar. Au trecut pe lespezi pașii celor de odinioară seri, și bolțile lăcașului astăzi aruncă ecourile lor, în reculegeri, gemete, slave și mister.

Cartea întreagă, în fire largi de Scriptură și deschisă în mâna ta cu generozități apostolice, pe rânduri imprimare sfânt, răsună de grave note, și la asprimi de creste, și la amintiri de basm, de miracol și de luptă, și la jocurile ei. Sprintenele glume triste, urările de mărunțică vrajă, și alcanurile, și sfielele adolescente, sunt de același filon al tradiției străbătute, înțeleasă ca o iconă a zării și ca un glas pe pământul țării lămurit, din urma funerară a zămisliților. Copilul va fi legănat de naivitățile serenadei bătrâne pe care, păstrător de moaște cu pietate și tremur, Arghezi o „ciupe”, în gingășii unice pe alăută, cu timbru de cantilenă grăbită și de intimă rugăciune. În fața rodurilor din mângâierea dulcilor hunci, adoarme cântărețul pe Mișura, blagoslovită în vulturile tămăiei, de dragostea perpetuată în peisagiu minuscule, de poveste românească, pe hârtie pe hârtie chineză creionată :

„Dă-i un fluture blajin
Și o broască de smarald.
Și'n pădurea de pelin
Fă să-i stea bordeiul cald”.

Un capitol bine nutrit își va avea locul în studiul viitor de fixare a celui mai de seamă contemporan al nostru, consacrat exclusiv detaliului arghezian, podobei de lentilă, imaginii înjghebate ca bobul viu al insectei, cu complexiunea neuronilor și viscerală, culcată în capace fine și străvezii. Se vor inventaria acolo (căci așteptăm pe criticul adevărat artist), cu multă delicată băgare de seamă, ca nu cumva să se piardă sau stirbească vre-unul din numeroasele luxuri, nervura de borangic, capsula de aur, puful de soare, condurul Domniței Pulcheria, solzii peștelui roșu, mătâniile rotunjite, tiarele, episcopatele mici, serdăriile de medalion, minunatele brelocuri ale inventismului meșteșugar, și creațiile artizanului cu geam, pârghie de platină și centimetru.

Din laboratorul Naturei, în care lucrează, Arghezi și-a făcut, din toate cele din preajmă, moșie, destoinic, în peregrinările lui cu botforii Prichindelului, sau în ograda cât palma, să pipăe, călător pripit sau întârziat, cu sufletul pentru a aduce sieși, bananul și cortul arab, palmierul și leușteanul, așchia, poleiul, crepusculul și oul. E o stăpânire de eset care, cu înțelegerea amănunțită integrale, învăluind și lucrul și bestiola, le posedă în esență, în dimensiuni, în aspecte, fațete și mișcări. Arta lui Arghezi

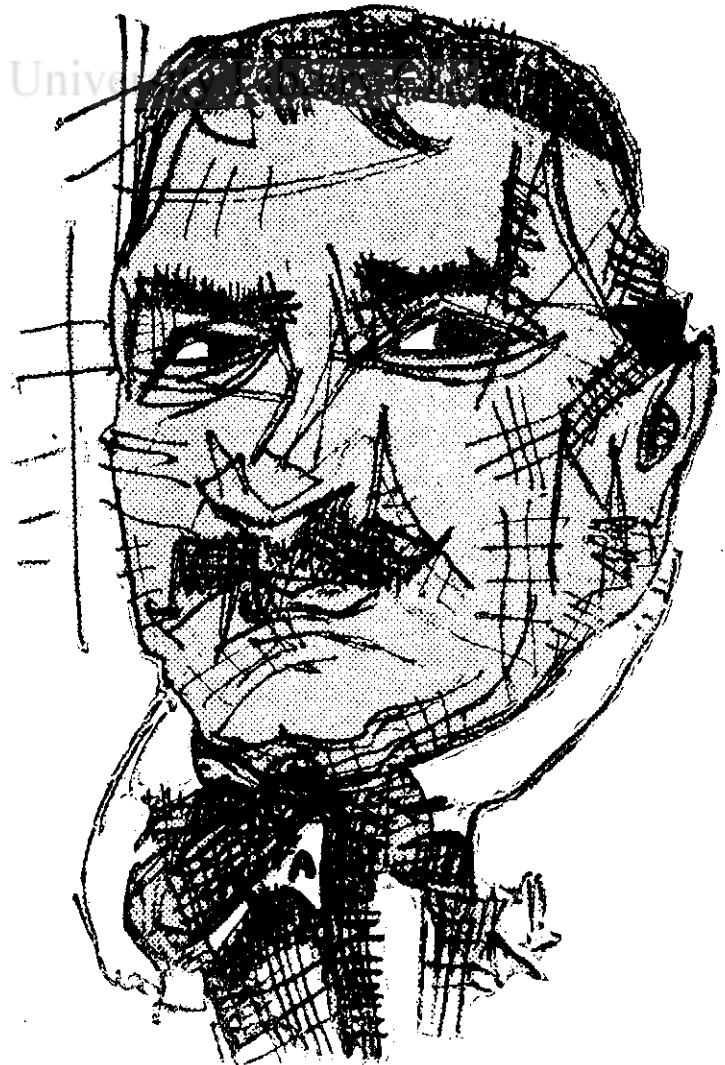
închide în cochilia ei de nacru, rezonanțe și hăuri, dar și romburi, hexagoane și sfere, figuri exacte în strictețea structurii lor, și vast sugerătoare, prin oglindire, simbol și insigne. Se simte frigul în precizie și nesfârșita reverie în relații aritmetice, care împrumută deliciului lecturii rare, un straniu de cifră, corespondând umbrărilor din crâng și șipotelelor lui.

Arghezi mai știe să-și încetineze emoțiile pentru ca, nefrânate, să nu se dizolve în aiureală și leșuit, în licență și volbură greșită. Trufia poetului crește din frecvente renunțări, opriri și dojeni și nu turbură, — țipăt sau rău de mare, — vigoarea suferinței și boeria pasiunilor tăcute în undele lor și, numai în țării, smerite.

„Vreau să pier în beznă și în putregai,
Neîncercat de slavă, crâncen și scârbit,
Și să nu se știe că mă desmerdai,
Și că'n mine însu-ți tu vei fi trăit,

Casa ce în austeritate și melodos, se află de reclamele burgului la aceeași altitudine, la care, în ghița strălucirii lui, se găsește, față de coaja rinocerului, luceafărul mării.

Sau lansat două, printre altele mai indifferente, formidabile găgăuții. S'a zis, rumen și definitiv: Arghezi e confuz și prețios. Și nu-i în abecedarul lui, literă fără de măduvă, și în proporția gândirii lui, nu e membru neîncercat de sens. Horboțelele, și fioncurile și papiolele cochetației, nu știm în care plasă și cu ce năvod au fost pescuite, din construcția cugetării lui, concentrate și cu

TUDOR ARGHEZI

atâta stringențe și exploatare. Să ghicim în dubla prostănață sentință, uimită indisponere de a nu surprinde în priveliștele, lanurile și ocoalele lui Arghezi, daraburi de caș alb în zer, sau țurte, sau gogoși, de subiect și predicat, tăvălite, pentru liniștea publică și buna circulație pe maidane, în pesmetul aforismelor uzuale și al bucoavelor năclăite.

Spontanul nu ar avea, însă, nici o valoare de compoziție și tehnică, dacă, a-nimat de ea, și-ar lăsa inspirația, ori-când gata să-și umfle burdufele cu tot aerul cât ar putea plămâni să-i servească, liberă și nu i-ar ordona, în salturile și gambadele ei, în exuberanțe și rotiri, o disciplină de urzeală și o strunire, în conductele meseriei. Arghezi, ca toți marii ucenici, și-a repetat experiențele debitului, ale turnătoriei de virgule și puncte, a surpat, a smuls, a adăogit, s'a rucinat și a limat, durându-și imperiul asupra sufixului și diftongilor, pe care, pentru sudare și armonie, le sapă în volum și le netezește în suprafețe, până la robirea lor pe schela încleștată în temelii și rebelg oicăruia sdruncin. Nu-i cu puțință ca strădania aceasta, urmată și de indoeli, și de subite sleiri, cfemere, să nu fi fost și a lui; orice perfecție cere compensații de rug și de crucificare. Nestingherit în sinceritatea impresiei și în fragedul imagini vecinic reînnoit de fluxuri, Arghezi este în împletire coardelor laborios, și în sonata motivelor de tului. Nici gol, nici indecizie, în pânze isprăvite, dar desăvârșirile din și e-tamină, s'au căpătat cu desnădejdi și marasme cu ghimpi și fierăstrae. Tenorii inspirației despletite și baletistele dansului neîntrerupt de relaxări și de cărcei pot crede în legenda strofelor și a tragediilor aduse de suflu, întregi, ca feții de berze și ca șindrilele repezite de ciclon, de pe coperișuri, în curtea vecinului. Nouă ne place, mai respectuoși la frământările și neurastenile scriitoricești, să-l închipuim pe Arghezi cu unealta lui de multe ori încăpățanată în mâini, și răzbită în cele din urmă, de magnifică răbdare. Și nu-l vom izola din supliciu care pe Caragiale îl reducea, la anumite ore, paralizat înaintea unei cărți postale și pe celălalt mare torturat al penitei și călimarei, Flaubert, ba gătuț de incertitudinii la masa lui de lucru Este suvenirul, mânjit de bronz, al „căldării cu cerneală“ de care Arghezi a vorbit cândva cu sila celor condamnați, în soarele matinal, să-și cuibărească în ei indecisul și scârba, dar răsplătiți, când și când, cu „șopârta stilului, beată printre rânduri“. De aceea, nu e adiere de simțire, la el, nu e negură sau limpezire, să nu-și fixeze, după atât de salutare gimnastici, vorba crescută din aceste stări, cu mai reperate înțelesuri și falfăiri mai multiplicate. Fier, limbric și răzvan, hlamidă, țepă și cules, sunt ale lui Cristea și ale lui Pricop cuvinte, ca și ale lui Arghezi, și în rostirea lui, din apelații ancestruale, a faunei în mări și a văzduhului, se fac silabele lui nu-mai.

Cu paginile lui Arghezi, se mărește, astfel autenticul patrimoniu al graiului nostru. Și că limba română are atâtea posibilități de articulație și luminisuri, e o emoționantă veste, și o bucurie solemnă la rubrica mândriilor noastre naționale și ca să zicem așa, etnice.

Vasile L. Jianu

Lumea spune multe, că așa-i gura lumii, de te-i pune contra, nici pământul n'o poate închide!... Un străin, ca și prieten, venit la casa sa, trebuie să afle, să se încredințeze și mai cu seamă să simtă cine a fost și este încă Vasile L. Jianu. La un pahar cu vin, amintirile năpădesc potop și cum sunt spuse, cine ar utea să nu le asculte? Iar dacă povestea se întinde până după revărsatul zorilor, ce-i de vină d. Jianu?... Vinu-i bun, povestea lungă, pe nesimțite trece și vremea. Parcă a fost o clipă întreaga noapte. Lumina dimineții bate în geamuri cu trâmbișat de cocoș — și d. Jianu tot spune, spune mereu... Lampa uitată în mijlocul încăperii pălpăie somnoros, pe sfârșite; îngânătă cu zorile, clipește des, ca o chemare trecătorilor prea vrednici.

În zilele de târg, șapte comune dimprejur țin cu căruțele rând în fața Restaurantului „Internațional“. Din Veisal. Jupun Arsenite trebuie să facă o jalbă pentru daravera cu pământul — și scris norocos și înflorit ca al d-lui Jianu, mai rar. Anton Antonoff, dimineața de câte ori trece pela „noi“, este greu să nu se abată pe aci, cel puțin la un sprit, așa cum știe de mult că-l „tichuește“ d. Jianu, la un pahar de-o litră, cu puțin si-fon. Nenea Costică, notar la Cișmeaua, regăteau de-al nostru și prieten bun cu d. Jianu, până și caii i-au învățat locul de popas, regulat, din săptămână, în săptămână.

Și prăvălia zumzue ca un viespar până noaptea târziu.

Povestirile curg, mâna dreaptă a d-lui Jianu de zeci de ori înconjură neobosită tabloul cu panglică tricolor și glosul său de tunet răsbate viforos deasupra larmei, ca o muștrare a ochilor ce ușor se umezesc sub dușoșia aducerilor a-minte. Sticlele ca prin farmec rămân deserte din cinci în cinci minute, aproape fix, de nu mai poate pridiidi nici Titulescu, cât îi el de Titulescu!

Și mai în totdeauna, la astfel de ocazii, cu mândrie părintească d. Jianu îl desmiardă din ochi.

Bun băiat și iute. Mă rog, alegerea stă-pânului.

Cum l-a zărit o singură ochire i-a fost de-ajuns: să-l cântărească și să-i zică Titulescu.

Și Titulescu a rămas! Sunt ani de când îl are în prăvălie om de încredere, vrednic, blând și inimos. Întâmplarea cu autorizația, și-a dat seama și d. Jianu mai târziu, că vină așa mare nu prea are bietul băiat.

Era într-o Sâmbătă. Cu mult înainte Titulescu vorbise în trecut de un bal. Și ce s'a gândit și d. Jianu, că planul nu-i rău. Iar la urma urmei, tinereții o leacă de petrecere nu-i strică! Zis și făcut!... Astăzi, serată dansantă cu muzică militară și răcitură proaspeta la bufet...

Peste zi, ca mai în totdeauna în zile de sârbătoare, mușterii forfota de dimineață până seara. Și cu unul un pahar, cu celălalt alt pahar, povestind și aducându-și aminte, se vede că a obosit rău d. Jianu — altfel nu se înțelege — și pe înserat, ca un copil, cum a pus capul, a și adormit.

În prăvălie, după vorba de cu zi, balul a început, Titulescu în al șaptelea cer era. Mazurca, polca și foxtrotul în cadența căzăcească, pe vine și pe spate, (nici nu vă închipuiți, cum se potrivește de bine foxtrotul la aria căzăcească...) toate, le-a dus până la capăt Titulescu, neobosit, înfocat și plin de viață, gândindu-se că deacum cine știe când îl va mai călca norocul.

Într'un târziu, când larma era în toiu, d-lui Jianu, ca prin vis, îi ajunge la ureche chilomanul. Se gândește, că vr'un cunoscut întârziat îi face serenade la fereastră pentru o sticlă cu vin... Dar e târziu și somnul dulce! Iși alungă îndemnul și se întoarce pe partea cealaltă. Cât a mai dormit în urmă, nu poate ști — că o bubuitură drept în ușe și ascuțime de clarinet, l'a făcut să sară speriat din pat. Într-o clipă a fost în picioare. Se freacă la ochi cu amândouă mâinile, atent ascultă. Altă lovitură, și răs și chiote și bătăi în palme, ca la teatru — alături, chiar în bodega sa.

Descîntec

Cal bălan
Cal nădrăvan
Cal uriaș
Cal nărăvas.
Sfărimă drumul cu copitele,
Scapără scintei grele ca ispitele,
Și'nalță-te cu mine dincolo de nori,
Dincolo de stelele flori,
Și asvirle-mă de mai înainte din înalt
Pe tărîmul celalalt,
Ca să nu mai ajung ziua cu cernit hotar,
Când iubitul se va întoarce dela mine iar.

Sufletul meu

Sufletul meu... o pasăre pribeagă
Invinsă de trecut și de regrete,
Ar vrea să se înalțe când i-e sete
De albul zărilor din lumea'ntreagă.

Luptând imaginar cu un erete
De care numai moartea te deslcagă,
Tot nu'nțeleg cât îi de beteagă
Și se lovește oarbă de perete.

Sărmană pasăre! ce mult mă doare
Nepntinciosul tău avânt spre soare
Și țipetele tale'năbușite;

Cum te-ași purta prin larguri de albastru,
De n'ai fi nimerit la un sihastru,
Uitat de Dumnezeu pe culmi cernite.

— Tituleee-scule, a răcnit viforos, ca din alte lumi, d. Jianu.

Puțin în urmă sgomotul s'a domolit.

— Titulescu-leece !..

— Aci, aci jupâne, a răspuns din prag întretăiat și găfâind băiatul.

D. Jianu s'a mai frecat odată tot cu a-mândouă mâinile la ochi, și-a trecut pumnul încheștat prin podoaba părului, ca o coamă răvășită de leu, și cum ar fi avut în față o vedenie de basm, l-a privit îndelung.

Costumul negru, gulerul scrobît, înalt, strâns jurîmprejur cu o fășie albă; freza linsă pe tâmple în jos, din care picurau stropi de sudoare; strălucirea de foc a ochilor și duhoarea înăcrită de vin, i-a dat să înțeleagă totul într'o străfulgerare a gândului, d-lui Jianu.

— Ce-i asta Titulescule ?

— Știi, de cu vreme ne-am înțeles, jupâne, a încercat să zâmbească Titulescu.

— Ce ne-am înțeles ?

— Astă seară Sâmbătă..

— Ei, și ce dacă e Sâmbătă ?

— Vecerınca..

— Care vecerınca ?

— Matale ai uitat..

— Eu nu uit, băete !

— Nu-ți mai aduci aminte, d-tale ai spus că ar fi bine să dăm drumul la un bal astă-seară..

— Bal ?

— Bal, jupâne !

— Bun, Titulescule băete, dar autorizație ai ?

— Este !

— Bun băiatule ! — A' s'o văd !

— Nu-i la mine.

— Cum ?

După „cum“ a înțeles bietul Titulescu, că s'a dus ; și înimos, cu suflul la gură, a încercat s'o ia înainte :

— Poliția a spus, că dacă e vorba de d-tale nu mai trebuie negru pe alb, scris, ci așa din gură, avem dreptul să dăm cinci baluri, nu unu.

— Și tu n'ai autorizație la mână !

— N'am..

— Și dai baluri, nație, fără să fii în legă, ai, dai baluri ?

— Dacă mi-a spus..

— Afaaară, afaaară !.. — atât doar a putut s'audă Titulescu, ca mii de voci adunate toate în glasul de tunet al stăpânului. Coama părului, cât era de lungă, se ridicase țepos drept în sus și la fiecare cuvânt, ca o mare în furtună se tălăzuia sbuciumat, să acopere parcă făptura pușină, făcută ghem într'un colț, a bietului Titulescu.

Când s'a repezit, când a fost la ușa și cum a pus mâna pe arma din cuiu — n'a putut prinde de veste Titulescu. Înaintea ochilor i se făcuse gol, un gol de moarte și pământul tras de o sfoară nevăzută îi aluneca sub picioare.

...Tunet de pușcă, ropot de pași fugăriți prin prăvălie, țipete speriate ale femeilor, glasul neînduplecat și parcă neomenesc al d-lui Jianu, zărzoit de sticlă spartă.. Asta a tinut cât te-i șterge la ochi, nici nu se sbicise nădușeala pe o brajii lui Titulescu și liniștea, liniștea fără țipenie de om în preajmă-i, cobora deplină. Nici urmă de bal, peste puțin !

Și doar atât potop de tineret venise !.. Sigur, că a sărit pe fereastră, gândi Titulescu și inima i se strânse cu regret, cu mare regret într'un oftat adânc. Ca un fulg pe vârtej de ape se dusesse veselia ; din infrigurarea așteptării de săptă-mâni și săptă-mâni nu-i rămăsese acum

C. BACALU : STUDIU

decât o ușoară durere sub genuchiul stâng (rodul foxtrotului în tictacul căzăcească-i), o frică sdravănă, gulerul tare, cu marginile moi și surâsul Marusci de-abia simțit, adineauri, în colțul din dreapta. Atâta, atâta tot !..

A doua zi, cu zâmbet și cu oarecare regret d. Jianu a găsit sub fereastră un pantof de lac, o batistă cu chenarul roșu, mirosind jumătate a odicolon și jumătate și acum încă a nădușeală. Pe jos, împrăștiate ca de vârtej, sumedenic de cărți ilustrate, cele cari trebuiau la „proclamarea Reginei“..

I-a părut rău, nu-i vorbă, prea a luat-o iute ! Mai cu seamă, focul de armă, nici în vânt, cum a fost dat, nu trebuia. Orașul întreg, câteva zile în șir, a bătut toba.. La Jianu iarăși chiloman „gulcamătă pianst-vahmi“, până'n zori ; astănoapte, scandal mare, nu așa, scandal la toartă ! S'au spart geamuri și el, Jianu, nu s'a mulțumit cu atât ; ca la botez, sau ca la vânătoare, trăgea de mama focului cu pușca'n prăvălie ; la Tabacu, rând pe rând, a scos pe oameni din case până la unul, târziu în puterea nopții, să-i impuște..

Dacă Deli Stoian nu se dădea după un stâlp, gata, până acum era și achitat !.. De ce spune gura lumii, e știut, nu prea pune la inimă d. Jianu. Lui, de Titulescu i-a fost ce i-a fost. După atâtea luni să-i strice chefii !.. Cui nu-i se cuvine o leacă de petrecere, mai cu seamă când îți dă tineretea ghes și-ți fierbe sângele în vine, mai abilit vinului nou !.. Autorizația să fi fost, colea în palmă, scris negru pe alb și „păs“ nu zicea d. Jianu.

Nu așa : că a spus poliția, că mi-a dat-o, că n'o am.. Legea nu se calcă !.. Spune legea, că orice individ în prăvălie are voie să dea baluri și petreceri nu o noapte — zece, douăzeci ?..

Spune ! Dar dacă n'ai autorizație, iarăși spune legea, că un picior să nu se miște în casa ta ?.. Și de lege, slavă Domnului, zău ! dacă e'ar da pe toată judecătoria. O viață întrecută cu fruntea sus, nepătată, a mers pe drumul ei d. Jianu ;

pagină cu pagină, rând cu rând i-a învățat slova. Și tocmai acum, la bătrânețe să calce pe alături ? Și din vina cui ?.. Să nu fi fost Titulescu, puțin i-ar fi păsat !.. Un picior la dos și dă-l pe ușe afară.. Dar Titulescu, care-i cunoaște până și măselele din gură, nu-i intră d-lui Jianu în cap, cum s'a încumetat, când a deschis pentru întâia dată ușa pentru bal — fără să aibe autorizație.

— „Tremurul să te fi luat, Titulescule băete, pământ în cap și lacăte la uși cu duimul să fi pus, numai la gândul că eu, Vasile Jianu — mă știi cum dorm — puteam, din clipă în clipă, să mă deștept și să te întreb de autorizație.. Uite-te sus, privește bine, nație, și vezi cine m'a muștrat de purtareea ta. Cum mă auzi tu acum, așa l'am auzit eu în roaptea cu buclucul, lămurit, cu urechile mele.. Jianu de altădată, aghiotantul lui Grecescu și spaima jandarmilor de Ilfov, mi-a poruncit, auzi nație, mi-a poruncit să nu vă las să treceți peste ce ordonă legea. Și la mine ordinele se execută, nu se discută !.. Așa să ști, Titulescule băete, și învățătură să-ți fie de acum încolo“..

Statul și povestea se mai repetă încă.

Întâmplarea cu autorizația a umplut orașelul nostru înainte de a fi terminată și bietul Titulescu, vrând, nevrând, învață pe de rost, la ficcare două zile, câte un alineat din lege.

Bolgrad, 1927.

GEORGE DORUL-DUMITRESCU

Este arta un joc?

III. APARENȚA ȘI REALITATE

Problema estetică pusă în ecuația jocului în afară de Schiller, Spencer, Grant Blleu și Rutgers Marschall mai are și alți animatori, între care nu ne putem opri a cita pe K. Lange și K. Groos.

K. Lange deși este într-o anumită măsură elevul lui Lipps, totuși este autorul teoriei autoiluzionării conștiente, care după cum vom vedea, este o nouă formulare a teoriei jocului.

În artă și în jocul propriu zis ar fi vorba de o iluzie voluntară conștientă.

K. Lange susține, că există patru feluri de jocuri la copii: jocuri de mișcare, jocuri pentru educația simțurilor, jocuri artistice și jocuri pentru dezvoltarea inteligenței.

Pornind dela jocurile artistice, în care copilul imită pe mai marii lui, și în care obiectele înconjurătoare sunt însuflețite, deși copilul își dă seama, că e o iluzie, dar se complăce în ea, K. Lange formulează emoția estetică printr-o oscilare între aparență și realitate.

„Plăcerea estetică, zice K. Lange, ar fi deci un fel de stare psihică oscilatoare, o pendulare conștientă și liberă între aparență și realitate, între ceea ce e joc și ceea ce e serios.

Și cum sentimentele realității de o parte și acele ale aparenței de altă parte nu sunt nici odată identice, întru cât ele alterează între ele, putem spune, că plăcerea artistică este o mișcare de pendulare continuă între realitate și aparență, între serios și joc. De o parte, acela care încearcă o plăcere estetică știe foarte bine, că nu are de cât pseudo-reprezentări, sau pseudo-sentimente, de alta, el încearcă să transforme aceste pseudo-reprezentări și pseudo-sentimente în realități și adevăruri. Această alternanță continuă a senzațiilor, această împletire a aparențelor și a adevărului, sau dacă vom a rațiunii și a sentimentului, constituie natura plăcerii estetice.

Această teorie a primit la noi din partea lui Lucian Blaga o altă terminologie. Pentru L. B. esteticul rezultă din altoirea unui proces de conștiință pe alt proces de conștiință. Paralelismul sau mai corect procesul de altoire se petrece între aperccepția vitală și senzația moartă, între afect și intuiție, între starea volițională sau tendința către abstractizare și imagine. Când primim o statuie clasică, zice L. B., liniile ei ne plac estetic pentru viața ce o trăim impropriu în ele, întru cât esteticul e conștiința realizată pe plănuii improprii.

În opera plastică, spre exemplu nu mai urmărește conturul accidental al naturii, ci creiază în simplificați viguroase și monumentale o viață substanțială pe un plan ireal.

E o constatare descriptivă aceasta, care s'ar putea potrivi activității estetice, dar nu vedem cum această constatare e exclusivă pentru fenomenul estetic locui propriu zis s'ar putea formula la fel și atunci care ar fi diferența?

Spencer găsisse, plecând dela același punct de vedere o explicație mai ingenioasă, ajungând la principiul economiei efortului, dar defectul cel mare la Spencer era că explicația apărea numai ca ingenioasă și verificabilă. Experiența arată, că de multe ori în contemplarea operei de

artă sau a frumosului în genere se cheltuește o mai mare activitate psihică, de cât în non contemplare și atunci unde putem aplica economia efortului?

Un alt interpret al lui Schiller în estetică este K. Groos.

Pentru Groos conștiința noastră este condiționată de două funcțiuni apuse și anume: sensibilitatea și inteligența.

Acestea corespund instinctului sensibil și formal de care ne-a vorbit Schiller. Între cele două funcțiuni care sunt ca poli ai conștiinței noastre se află, zice K. Groos, imaginația sau intuiția. Sensibilitatea produce senzațiile, inteligența, conceptele iar imaginația, imaginile ce au și bogăția concretă a senzațiilor și organizarea formală și ordonatoare a conceptelor. Imaginile nu sunt însă haotice și variabile ca senzațiile dar nici abstracte adică pur formale cum sunt conceptele. Imagina este priia urmare o aparență. De aceeaș natură este și imagina estetică. După Groos diferența este numai cantitativă, nu și calitativă.

Imagine estetică ar fi prin urmare o intensificare a imaginii obicinuite.

În studiul activității estetice adică a cunoașterii prin aceste imagini, ideeașuna lui Groos se desface în două ramuri: întrebunțează pe de o parte așa numitul concept al unității interne, iar pe de alta, conceptul jocului.

Imitație internă însemnează, infuziunea personalității noastre în obiectele externe, o retrăire în noi înșine a unei vieți sau a unei existențe pe care o contemplăm și în felul acesta Groos devine unul

din teoreticienii intuiționismului estetic.

Conceptul jocului însă, pare că subordonează conceptul infuziunii personalității noastre întrucât Groos recunoaște că această infuziune este cel mai nobil joc al omului.

Ne vom referi aci mai mult la conceptul jocului pentru explicarea fenomenului estetic ce a fost dezvoltat în tratate speciale, în prefața unuia dintre care scrie că lumea jocului, care cuprinde și pe aceea a artei, se opune activităților, zise serioase ca un domeniu vast important și în mod particular interesant. (Die Spiele der Tiere).

Jocul pentru Groos, după cum am mai amintit este un preexercițiu și un antrenament al instinctelor ce contribuie la selecțiunea naturală a individului. Spre a aprecia în toată valoarea sa importanța biologică a jocului, Groos afirmă, „rațiunea de a fi a tinereții este poate și jocul”; animalele nu se joacă pentru că sunt tinere, ci sunt tinere pentru că ele trebuie să se joace” spre a experimenta funcțiunile lor biologice viitoare, în nici un caz însă spre a-și cheltui prisosul de energie, după cum susține Spencer.

Din lucrările lui Wallace, Weismann și Galton, adversarul lui Spencer va ajuta la formularea unei teorii în care acceptă ideile lui Wallace, dând la o parte selecțiunea sexuală; admite imposibilitatea creditării pentru caracterele dobândite întocmai ca și Weismann; și contestă ca și Galton că selecțiunea naturală e suficientă spre a transforma o specie actuală într-una nouă.

Pentru Groos bucuria de a fi cauza (Freude am Können, au der Macht), care i se pare că este concomitentul psihic cel mai primitiv al tuturor jocurilor, adică al experimentării funcțiunilor vi-

JALEA : CAP DE EXPRESIE (Salonul Oficial)

Ploaie mică

Plouă, plouă ușor, blând.
 Un om zice: unde te duci
 Zic: în grădina unde crește
 cu fața în sus
 un singur erin subțire și înalt
 Gândesc: mă duc în casa
 unde locuiește prietenul meu.
 Zice: nu e soare
 colbul s'a înegrit
 vrăbiile nu se scaldă încă.
 Tac
 Gândesc: Azi e trist:
 mai blând ca nici odată.
 Un om zice: ploaia e rece și udă
 zic: Are să mă răcorească
 Mi-e cald.
 Gândesc.

F. MUMUIANU

Imi îngrop cele ce-mi văd

ADY ENDRE

Ei, ce multe—multe-ar mai fi de privit,
 Pe stradă, pe fețe și pe bolta'nstelată,
 Dar toate ce-mi văd ochii, le'ngrop
 în pădurea părului tău încununată.

Ca și pustnicii eroi ai Mariei,
 Mi'ngrop privirile cu cari fur viață,
 Și câte nu vreau să-mi aibă privirile,
 Câte — de ieri, de mâine și de față!

O, ascunzișule, ce-mi primești privirea,
 O, a părului tău pădure'n floare,
 O miresmă, tu cea de nimic,
 Mică femeie ocrotitoare.

Ce bine-i s'ascunzi în părul tău,
 Lunile, privirile ce vor să mi le-ație,
 Și s'ascunzi în el plăceri crezute
 Și viitoare, ce poate nici n'au să fie.

ISAIA TOLAN

itoare, și care după părerea sa se regăsește în toate felurile jocurilor, având o importanță nu încă destul de apreciată chiar și pentru jocurile cele mai înalte, adică pentru producțiunea artistică și plăcerea estetică, constituie punctul central al studiului său.

Va analiza prin urmare pseudo-activitatea (Scheinthätigkeit) sau iluzia conștiință (Bewusste Selbsttäuschung) și de-dublarea conștiinței — Das Doppel-Ich, după cum zice Dessoir — ca și sentimentul de libertate în timpul acestei pseudo-activități, după cum spusese mai înainte Schiller.

Toate acestea vor constitui o tentativă de explicație mai adâncă, zice Groos, a tuturor problemelor de estetică, chiar a celor mai obscure.

Și ca dovadă că acest concept al jocului era precumpănitor în ideatiunea lui Groos este faptul că el termină prefața spunându-ne, că discuțiunea din partea criticei asupra acestui punct îi va servi pentru cartea sa viitoare în care va trata despre „Jocurile oamenilor”. (Die Spiele der Menschen, care a și apărut după trei ani, 1899).

Pentru Groos jocul este mai întâi, satisfacerea unui instinct căci un individ nu se joacă nici pentru dragostea jocului cu sine, nici în vederea unui scop exterior, ci numai pentrucă instinctul selecțiunii naturale îl mână, apoi din punct de vedere subiectiv, devine o activitate practică; în cele din urmă o pseudo-activitate în vederea unui scop exterior, pentru ca la urma urmelor aceste scopuri esteriore să dispară din ce în ce spre a fi înlocuite cu valoarea emoțională a activității, iar, în artă, jocul în ultimul său grad, scopurile esteriore nu mai îndeplinesc de cât un rol minim fără să dispară totuși în mod complet.

Este absolut sigur, zice Groos, că în artă, scopurile câștigă o parte considerabilă din importanța, pe care o pierduseră, dar sub altă formă.

Care este această altă formă? Orice activitate artistică are un scop exterior

mai mult sau mai puțin ușor de recunoscut. Dar în ce constă acest scop? El este pur și simplu bucuria succesului, bucuria pe care ne-o dă extensiunea sferei noastre de plăcere, deci aceeași bucurie de a fi cauză, pe care Groos a anunțat-o dela început.

Și aci Groos introduce conceptul imaginației ca element motor în iluzionarea conștiinței pe care o procură pseudo-activitatea din timpul jocului artistic.

Fiindcă în genere caracterul de pseudo-activitate (Scheincharakter) cu efectele ei se găsește între caracterele ce ne dau mai strâns relațiunile între artă și joc, de sigur că imaginația și numai ea poate da vieții acestia aparențe, adică obiectul iluziei noastre.

Groos citându-l pe W. Enoch și pe W. Dilthey ajunge la următoarea formulă: „Imaginația este facultatea de a considera ca reale simple reprezentări. În vis, în sugestia hipnotică și la nebuni, e vorba, în cele mai multe cazuri, de o iluzie nepătrunsă de eul nostru în joc și în artă, dinpotrivă, e vorba de o iluzie voluntară conștiință.

Iluzia aceasta voluntară se găsește în jocurile animalelor și în artă, zice Groos. Imaginația artistică are deci rădăcinile sale adânci în evoluția organică generală: jocul este necesar pentru dezvoltarea inteligenței; la început numai în mod obiectiv, jocul este o pseudo-activitate, apoi, grație dezvoltării inteligenței, această se întămplă și subiectiv; „animalul care nu înțelege că se dedă unei pseudo-activități și care continuă să se joace, se ridică până la iluzia voluntară, până la plăcerea aparenței și se găsește pe pragul producțiunii artistice. Căci spre a ajunge la producțiunea artistică, propriu zisă, trebuie un scop, care este de a sugestia pe ceilalți prin pseudo-activitate și acest scop nu există în jocul propriu zis.

„Știu foarte bine, zice Groos în celălalt tratat, că o cădere de apă, pe care o contemplu, nu are în realitate nimic din acea impetuzitate sălbatică ce pare că

o însuflețește. Cu toate acestea, eu țin la ideea mea, că lucrurile se petrec altfel. Înțeleg iluzia și cu toate acestea mă plac în ea.

Plecând apoi de la acel Blickpunkt al lui Wundt, adică punctul luminos al conștiinței grupul căruia se grupează celelalte elemente care nu domină în conștiință la un moment dat, Groos ajunge la acel monarhism al conștiinței (monarchische Einrichtung der Bewusstseins) pe care îl explică prin cei doi poli ai conștiinței: unul legat de aparența sensibilă și celălalt de realitatea propriu zisă fără ca cele două obiecte să se poată confunda, întrucât primul pol subordonează și pe cel de al doilea, nu se identifică cu el. Este vorba prin urmare de o dedublare care reprezintă în joc și în artă ceva intermediar între cele două grupe de fenomene: cel aparent și cel real.

Groos însă nu concepe relațiunea aparento-realiată ca o pendulare între amândouă, după cum susținuse K. Lange.

Această explicație convinsese la început, cu atât mai mult, cu cât găsisese fenomene analoge în studiul sublimului și al comicului. Dar în cele din urmă renunță la această considerare a dedublării eului între iluzie și realitate, ca un caracter general al jocului.

Groos găsește mai de grabă a absorbi destul de lung în activitatea noastră ludică, eul nostru real rămânând pe planul al doilea, fără să se manifeste. E o coexistență, nu o pendulare între cele două stări.

Spriținind ceea ce susținuse altă dată în trecut E. von Hartmann și anume, că în timpul plăcerii estetice se formează un pseudo-eu plin de pseudo-sentimente, Groos susține ca și E. von Hartmann că eul real nu se șterge, el există și îl recunoaștem după plăcerea reală a aparenței pe care o încercăm fiecare din noi în fața frumosului.

Groos însă adaugă că influența care pleacă de la eul real trebuie să fie de altă natură de cât o simplă abundență a aparenței după care să urmeze subjugarea eului real până acolo încât realitatea să se poată confunda cu aparența chiar dacă această subjugare ar lăsa unele drepturi eului real.

Soluția problemei mi se pare, zice Groos, destul de simplă, conștiința aparenței este de la început, și cu toată asemănarea sa cu realitatea, ceva în mod psihologic diferit de conștiința realității. Va găsi altundeva temeiul ultim al acestei diferențe de cât în faptul că noi simțim că suntem cauza aparenței.

După cum se vede, conceptul fundamental al lui Groos, cu care cercetează toate cercetările în legătură cu jocul, ca studiu primitiv al artei este această plăcere de a fi cauză.

Eul real susține meru Groos se simte cauza pseudo-reprezentărilor și a pseudo-sentimentelor pe care le obține din el însuși. Acest sentiment „de a fi cauză”, este transportat în mod inconștient în lumca aparenței și îi dă prin aceasta un caracter diferit de realitate.

„Realitatea” o suferim, ne simțim cum depindem de ea; în aparență noi simțim cauza liberă și independentă. Nu e prin urmare nevoie de această reflecțiune: „aceasta nu e adevărat”, ci fiecare pseudo-sentiment și fiecare pseudo-reprezentare poartă dela început sigilul lui

„ipse feci” și nu poate așa dar să fie confundată cu realitatea”.

Confuziunea aparenței cu realitatea revine mereu. Groos spre a completa pe Lange nu poate să apară de cât atunci când dispare sentimentul de a fi cauză. Venit din eul real lăsat în umbră. Dar atunci starea de conștiință ar pierde caracterul jocului și ar deveni patologică.

Numai sentimentul că toată această lume a aparenței depinde de noi ne apară de eroarea în care căzuse Lange, conchi-de Groos și după care ar fi vorba de o pendulare, inutilă de altminteri între aparență și realitate, de o confuzie, cu alte cuvinte între aparență și realitate.

După acest lung ocol, Groos revine la punctul de plecare al lui Schiller, după care instinctul jocului nu dă libertatea absolută, descătușându-ne din contingentele vieții și în felul acesta are o creație, fiindcă e mai înainte de toate o activitate liberă. În contemplarea artei ne simțim liberi, adică ne simțim cauză absolută a stărilor noastre. De fapt, după cum vedem, K. Groos pornind de la E. von Hartmann și de la Lange introduce conceptul bucuriei de a fi cauză spre a scoate în relief mai ales caracterul de creație al operei de artă și deci plăcerea libertății absolute ca cel mai înalt și concomitent psihic al selecției naturale, al luptei pentru viață; și în felul acesta problema este înfiptă adânc, scufundată chiar în preocuparea de biologie generală. Diferențierea între jocul propriu zis și jocul artistic așezată numai în existența unui scop mai mult sau mai puțin vizibil în cel din urmă și anume în bucuria succesului, ca simplu corelat al bucuriei de a fi cauză, poate să explice până la un punct psihologia creatorului, dar în nici un caz pe aceea a contemplatorului.

Privind problema din punct de vedere biologic mai ales, Groos ca și Lange sau Groos au cerut evoluției toate mijloacele de explicare; arta este înrudită cu activitatea ludiformă dar ea rezultă din joc? A o face să derive din el, invocând acest concept foarte elastic al evoluției înseamnă că problema estetică e abandonată tocmai în momentul său critic. Wundt poate, ar fi înlocuit evoluția, în genere prin heterogomia scopurilor ceea ce nu înseamnă că explicarea ar fi revenit mai valabilă.

În tot cazul „bucuria de a fi cauză” care sprijină caracterul de creație, de libertate absolută a activității estetice smulșă din cadrul studiului său biologic e o precizare a teoriei lui Schiller.

SCARLAT STRUȚEANU

Românii în armata austro-ungară

Ziarul „Românul” a avut, în scurta sa dăinuire, de patru ani și trei luni, două epoci în care influența sa asupra opiniei publice din Ardeal a fost hotărâtoare. Prima epocă a fost în timpul războiului balcanic și a doua la începutul războiului mondial.

În mod instinctiv războiul balcanic era considerat în Ardeal ca preludiul războiului de desagregare și prăbușire a monarhiei austro-ungare. Când a intrat apoi și România în război înaintând spre Sofia, toată lumea credea că a bătut ceasul de eliberare a Ardealului. Această eliberare nu se aștepta însă dela o confagrațiune mondială, pe care nimeni nici n-o putea bănuși măcar, ci dela „grația drăguțului de împărat”, pe care Români i-l ar fi sprijinit în lupta sa împotriva popoarelor din Balcani, unde se concentra atunci tot interesul cercurilor diplomatice dela Viena. Era, în acele vremuri, o naivitate extraordinară în cucerirea politică a românilor ardeleni.

„Românul” urmărea de aproape evenimentele din Balcani și în articole de documentare căuta să pună în evidență importanța armată a României și interesele generale ale poporului român de pretutindeni. Paginile ziarului arădian deveneau astfel un puternic propagator al idealului național și conștiințele ardelenilor în mare parte adormite prin perspectivele „pertractărilor de pace”, fură puternic șguduite. Desfășurarea războiului era urmărită cu viu interes, iar când armata română trecu Dunărea, entuziasmul nu se mai putea înfrâna nici chiar în fața maghiarilor și a sașilor, cari urmăreau cu îngrijorare manifestările românilor.

Ziarul „Românul” alimenta puternic aceste sentimente și într-unul din numerele sale publice un lung articol dela un diplomat român din București, în care chestiunea românilor este pusă în toată complexitatea ei, așa cum se putea face în împrejurările de pe atunci. În patru puncte se dă și un program despre felul cum ar fi trebuit să se aranjeze situația românilor, cari se găseau afară din granițele vechiului Regat.

„Printr'un război european, scria diplomatul, care ar sfârși cu izbânda noastră și a aliaților (e vorba de Tripla-Alianță) România ar câștiga Basarabia și eventual Dobrogea bulgărească, devenind ea astfel un factor puternic în Orientul Europei, Români din Balcani s'ar putea desvolta liber sub regimul Austriei, iar chestia românească din monarhia austro-ungară s'ar rezolvi de sine în favorul nostru. Elementul românesc ar însemna o putere nu numai în părțile estice, ci și în centrul Europei.

„Rezumând, România ar trebui să facă următoarele pentru chestiunea românească din Balcani :

„1. Români din Bulgaria vor fi colonizați în Dobrogea mărîtă, pentru românizarea provinciei și pentru a crea un concurent însemnat contra comercianților străini.

„2. Români din Serbia vor trebui să obțină o episcopie românească precum și toate libertățile naționale.

„3. Români din Pind și Epir vor forma ori un stat de sine stătător sub un princip român, ori vor fi anexați Albaniei,

unde vor obține autonomie națională.

„4. România va trebui să grijească de coloniile românești din orașele mai mari din Balcani”.

România făcea atunci parte din Tripla-Alianță și sub scutul acestei legături români ardeleni puteau să-și spună deschiș dolcanțele lor.

Nădejdiile tuturor posibilităților de realizare se întemeiau pe vitejia strămoșească a soldatului român și cum împrejurările din acele vremuri indicau posibilitatea, ba chiar probabilitatea ca soldații români din armata austro-ungară să lupte alături de dorobanțul român, „Românul” puse în discuție chestiunea „românilor din armata austro-ungară”.

„Neamul Românesc din Austro-Ungaria este reprezentat, scrie el la 16 Ianuarie 1915, în armată cu 200.000 de soldați, cari împreună cu cele 4-500.000 de baionete ale României sunt razimul și siguranța monarhiei austro-ungare în Orientul european.

„Sunt în deosebte cunoscute, din vechi timpuri, vrednicia și cinstea soldatului român. Trupește soldatul român e cel mai resistent, iar sufletește el este absolut disciplinabil. Istoria războiului monarhiei e plină deilde de vitejia și eroismul soldatului român. Nu se pomeneste ca soldații români să fi fugit vreodată din luptă. Acelaș spirit stăpânește și astăzi în rândurile feciorilor noștri.

„Și acum se pune întrebarea : cu ce ni să răsplătescă virtutea și credința militară din partea competentă și ce facem noi ca neam, ca biserică, ca societate pentru soldatul nostru ?

„Sunt multe neajunsurile și multe sunt căile ce duc la țintă.

„În primul rând biserica are aci un teren și o chemare deosebit de înălțătoare. Cei 200.000 de oșteni ar trebui din prima zi luați în primire de reprezentanții bisericii noastre și spovediți, sfătuiți și încurajați”.

Ce au făcut însă până atunci cercurile noastre bisericesti pentru îngrijirea sufletească a celor 200.000 de soldați români se poate judeca după numărul preoților militari ce-i aveam în armata austro-ungară. Astfel biserica ortodoxă avea un singur protopop cu sediul la Viena și șase preoți în garnizoanele din Budapesta, Timișoara, Brașov, Sibiu, Graz și Serajevo, iar biserica unită numai patru preoți la Cașovia, Ragusa și Sibiu.

„Pentru comparație amintim, scrie „Românul”, că sârbii — mult mai puțini decât noi — au 2 protopopi și 4 preoți, rutenii gr. cat. 2 protopopi și 9 preoți, reformații 1 protopop și 4 preoți, luteranii 2 protopopi și 4 preoți, iar mahomedanii 4 imami”.

Se arată apoi, că și numărul ofițerilor români era prea redus față de acela al soldaților, și mulți dintre acești ofițeri se înstrăinau cu totul de neamul nostru, pierzându-se în noianul spiritului internațional, care domina armata austro-ungară. Din aceste considerațiuni și în așteptarea evenimentelor cari se anunțau, „Românul” făcea următorul apel :

„Considerând marea și urgenta necesitate ce o avem, din punct de vedere național, de ofițeri români, e datoria noastră să îndrumăm tinerimea epre această carieră. Ofițerimea ce-o avem să

o cultivăm și să n'o lăsăm pradă străinilor. Datoria factorilor noștri politici, este de-a ținea în continuă discuție chestia așa de importantă: **ofițeri români la trupe românești**”.

Evenimentele ulterioare au dovedit, că cei dela „Românul” au văzut bine situația românilor din armata austro-ungară. Soldații s'au luptat pe toate fronturile cu vitejia strămoșească și regimentele românești au fost sacrificate în cele mai năprasnice lupte și atacuri. Proportional, jertfele noastre au fost mult mai mari decât ale celorlalte națiuni din fosta monarhie.

În rând cu soldații au luptat și ofițerii români cu acelaș eroism. După războiul însă la aceștia s'a manifestat spiritul înstrăinării de neam, căci mulți dintre ei n'au voit să se înroleze în armata română, cu al cărui spirit nu s'au putut împăca.

Din neglijența, factorilor noștri politici”, ofițerii români din armata austro-ungară perduseră orice legătură cu cultura noastră națională.

ION BAILA

C. F. R.—SPECIFIC ROMÂNESC.—BAIA COSANZENEL. — SONDE ȘI CURTEA DE ARGES

(Asociații caniculare)

Reprezentanții tuturor categoriilor sociale se bucură de gratuitatea pe drumurile de fier ale României — ...militari, moașe, agenți electorali, studenți, reporteri, preoți, profesori, scriitori, magistrați, teatraliști, cocote) — afară, doar de pictori.

Asta mi-o spunea, dăunăzi, compătimitor, un vecin al meu, cu ocupația nelămurită — și liber parcurs.

Mândria mea — legitimă — a știut să inventeze argumente zdrobitoare: rațiuni foarte înalte au determinat pe stăpânii noștri să excludă dela beneficiile

locomotivii accelerate pe artiștii plastici. Firi eminamente contemplative, pictorii cată să fie fieriți de zdruncinările vitezelor exagerate, cari le-ar brânzi inspirația.

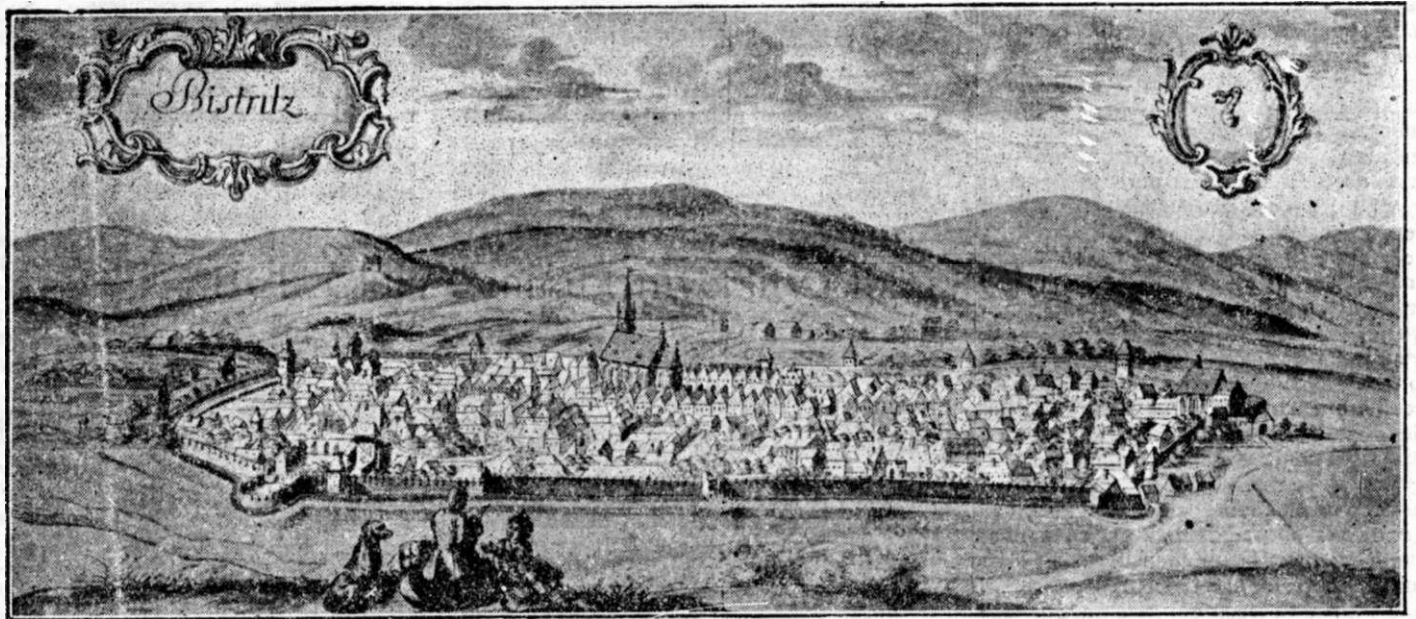
Dar, după plecarea indiscretului meu vecin, mi-am zis, desmeticit :

Adevărat !.. nu-mi amintesc să fi întâlnit până acum vre-un pictor care, în foarte necesarele lui călătorii de studii, să fi beneficiat de favoarea unei gratuități feroviale. Iar dacă lucrul s'a întâmplat, apoi de bună seamă, s'a întâmplat din eroare — sau pentru alte considerente de cât acele cari se cuveneau să predomine în cazul nostru.

Se înțelege, vorbim aici de pictorii tineri, adică pe cât de săraci pe atât de dornici să-și cunoască țara și să-i soarbă din ochi nenumăratele și proaspetele frumuseți ale firii.

De la o vreme încoace acești pictori — la o laltă tineri, săraci și entuziaști — sunt admonestați fără cruțare, uneori jigniți cu o dobitocască cruzime, prin acuzarea publică ce li se aduce că s'ar fi dat cu arta străină și ar disprețui, voit, tot ce este prilej de manifestare neaoș românească în plastică.

Amatorii cari confundă pictura cu et-

BISTRIȚA, după un manuscris din sec. XVIII.

BISTRIȚA

Bistrița înființată ceva mai târziu de cât Sibiul și Brașovul, este pion săsesc răsleț așezată în partea cea mai nord-estică a Transilvaniei cu tendința de străbatere în Orient prin partea nordică a Moldovei.

Ea este despărțită de ținuturile săsești prin așezările secuești.

Situată pe valea râului cu acelaș nume, ce se strecoară printre munții Călimanului și ai Bărcăului, menirea ei a fost ca să fie streajă năvălirilor barbare ce s'ar fi încercat să treacă prin trecătoarea formată de munții amintiți mai sus.

Pentru Principatul Moldovean ea a avut acelaș rol, pe care l'a avut Brașovul pentru Țara Românească, prin ea strecurându-se spre Moldova mărfurile orașelor germane.

Bistrițenii au fost stăpâni atât ai comerțului moldovan cât și a celui cu răsăritul fiind în strânsă legătură cu orașele genoveze de pe coasta Mării Negre.

Mult doritele mirodenii ca și bogatele stofe orientale își aveau drumul spre orașele renane mai în totdeauna prin Bistrița, pe aici fiind drumul mai scurt și mai sigur.

Domnii și boerii moldoveni au găsit în totdeauna adăpost, bani și material de luptă la bistrițeni, și aceasta ne-o dovedește bogata corespondență a celor din tătă ce se păstrează în arhivele orașului.

De zidurile „Nösen“-ului s'au isbit adesea ori oștile moldovene, iar Petru Rareș se simțea mândru la ideea de a-și adăoga încă o piatră prețioasă la coroana sa prin anexarea Bistriței.

Figura noastră reprezintă orașul cetate așa cum se afla la 1735, pe care privind-o ai îndată impresia unei așezări occidentale — din Evul Mediu — cu mă-

rețul dom gotic așezat chiar în mijlocul orașului, având casele strânse în jurul său ca puii în jurul cloșcei.

Biserica franciscanilor este așezată în partea dreaptă a domului, iar cea a iezuiților în partea stângă.

Zidul înconjurător este foarte puternic și la colțuri are bastioane de diferite forme.

Că orașul este destul de vechiu și că a avut și menire comercială — cu Orientul chiar — ne-o dovedește de altfel și stema, care se află în colțul din stânga de sus ; într'un cartuș baroc pe câmp albastru un cap de struț având potcoavă în cioc, semn al călătoriei.

Menirea i-a fost frumoasă și după mărturiile istorice și-a îndeplinit-o cu desultă conștiințiozitate.

MIH. POPESCU

nografia, ca și oficialitatea, care organizează serbări venețiene încadrate în mobilă stil Brumărescu — strâng în clește pe bietul artist să producă, neapărat, artă națională, adică să se inspire exclusiv dela căsuța lui moș Tânjală, dela peisagiul „romănesc” consacrat de d. Verona, dela tipul de cioban hărăzit prin testament, de Marinescu-Vălsan, și dela legendele străbune din cărțile doamnei Smara. Dar — în străngerea acestui clește — inchișitorii scapă din vedere că artistul contemporan este silit, de chiar felul organizării noastre sociale, să rezide în marile centre urbane, — (din cari rar și cu imense sacrificii se poate deplasa) — și să se inspire, SINCER, numai din temele, foarte cosmopolite, pe care orașele țării noastre le etalează cu prisosință.

Nu vom întârzia, acum și aici, să discutăm problema, dacă aspectele cosmopolite ale târgurilor noastre constituiesc sau ba motiv de „artă adevărată” — adică „artă națională”...

De data aceasta încercăm numai să subliniem dezacordul între ceea ce societatea noastră cere dela artist — și mijloacele pe care această societate le pune la îndemâna artistului pentru o cât mai grabnică reușită a întreprinderii naționale, la care este, cu polițienească violență, impus.

Nepotrivirea între cererea imperioasă a societății și indolența ei condamnabilă în sprijinirea artistului spre atingerea scopului poruncii, se vedește, dureros, cu deosebire în incalificabila nepăsare a celor conducători pe care societatea, în entuziasmul ei fierbinte pentru artă, i-a designat să înceapă și să desăvârșească educația viitorilor artiști ai neamului românesc. Cândim, natural, la profesorii școlilor de Belle-Arte pe cari nimeni nu i-a văzut, până acum, ocupându-se — (altfel de cât pentru o strategică reclamă personală) — de situația materială, de dorințele, de idealurile elevilor lor. Și nici nu i-a simțit cineva străduindu-se să lumineze oficialmente asupra folosului pe care arta românească l-ar trage, dacă tinerele generații de ucenici ai frumosului ar avea reale posibilități de cunoscere a prețioaselor exemplare de artă străbună, ascunse prin depărtate colțuri de țară — și, mai ales, dacă li s'ar facilita o disciplinată hoinăreală pentru descoperirea, analizarea și înțelegerea peisagiului românesc, așa de felurită în desfășurările lui dela munte până la baltă, — peisaj, până azi, aproape inaccesibil belleartiştilor, față de mizerabilele lor resurse bănești. — (Un prieten binevoitor mă întrerupe aici ca să-mi atenueze pesimismul: D-nii Gh. Popovici, directorul școlii de Arte Frumoase din Iași și domnul Mirea al celei din București, au făcut eforturi supraomenești să pună în vileag — dintre numeroșii lor elevi, — două incontestabile valori... naționale. Primul, pe d. Jean, L. Cosmovici; secundul, pe d. Mățăoanu).

Se face atâta larmă, în jurul peisagiului românesc — (pe care propovăduitorii „specificului” sunt exasperați că îl înaltesc așa de rar în expozițiile curente) — și... totuși nimeni nu se întreabă, de ce oare tocmai propovăduitorii aceștia — (profesorii de Belle-Arte, militanți pentru „specific”), n'au organizat până astăzi, pe vacanță, cursuri gratuite de peisaj național, pentru elevii lor?

Nu e vorba numai de profesorii de pictură — ei și de profesorii de estetică și istorie a artelor, cari se presupun a fi tare isteți înțelegători ai frumosului românesc — fiindcă, Doamne!... il proclamă pretutindeni și combat pentru el, neobosiți!...

Caci — să fim serioși! — nu orice înțindere determinată din pământul României, prevăzută cu iarbă, copaci și izvoare, constituie, numai decît, un peisaj românesc.

Am întâlnit pe malul Oisei în Franța, privești cari erau perfecte reconstituiri ale luncilor Siretului nostru;... în alpii bavarezi am văzut luminisuri de codru cari m'au făcut să tresar de bucuria că mă aflu pe povârnișurile păduroase ale Dornei;... și în preajma Parmei, din Italia, nu odată am avut iluzia că vagabondez prin melegurile familiare ale bărladului!...

Bine înțeles, vorbesc de peisagiul natural și nu de acele artificiale îngemănări ale arhitecților grădinari, ce izbutesc să transpună pentru certe împrejurări, o privește haitiană lângă Turnul lui Eiffel, ori o oază arabică pe suprafața cutărui cadrilater viran al Buda-Pestei.

Intr'un peisaj natural — din Franța, Italia și Germania — aidoma, ca floră și compoziție, celui românesc — se găsește oare altă nuanță, diferențială... în afară de interpretarea artistului?

Unii pictori „specifici” — (incapabili de interpretare, fiindcă s'au lipsiți de temperament și viziune proprie) — sunt siliți, pentru autentificarea lucrării lor, să orneze tabloul cu felurite atribuete ale românismului; ițari, fote, furci de tors, troițe, bojdeoci, stindardele treicolore — dar mai vârtos ca orice, cu titluri specifice. De-o pildă: „Vin cocoli!” — „Moș Tudor fost primar” — „Spre Braușiște”. — „Curte țărănească în Făgăraș”. — „Crișul la Oradea Mare”. — „Valea Nistrului la Rezina”. — „Medeanaul Sf. Spiridon-Iași”. — „Peisaj din Mănăstirea Neamțului”. — „Izalte lumale la Reșița”. — „Fântâna Meșterului Manole”. — „Miorița”. — „Rodica”. — „Pe-neș Curcanul”. — „Ce-am avut și ce-am pierdut”, etc. etc. etc.

Încercați și siliți pe un specific pictor român să zugrăvească o privește din România, însă fără atribuetele și adnotațiile literare mai sus enumerate. El va încereni de uimire și va fi neputincios să pornească la lucrul acesta.

Dar „pictură românească” înseamnă oare numai peisaje cu troițe, cu ciobani, cu bătrâne mănăstiri voevodale, cu Rodici — sau „Ștefan cel Mare și mama lui”...?

Pictură — și încă pictură foarte cuminte și tare bună — se poate face din portret și din nud.

Pictorii „români” nu pot nega aceasta — și nici nu încearcă să fugă de întâlnirea cu cele două clasice încercări ale paletii.

Deci fac și ei portrete și nuduri — dar cu „specific”... după următoarea rețetă, mai răspândită deocamdată.

PORTRET: Domn rotofei — rade barbă și musteți — ochelari Chardin — guler à la Valentino — lanț doublé peste pântec — reazămă cotul pe un tripied secession — scaun empire.

Fond: covor basarabean, străchini, ulcele. Titlul: „portretul d-lui Gligore Brânză, învățător...”

NUD — (drace!... nudul e prin excelență lipsit de „specific”!...) — totuși, rețeta aplicată cu entuziasm, dă și aici apreciable rezultate.

Doamna e goală — în picioare — ochii ridicăți spre cer — mâna dreaptă peste inimă — mâna stângă peste triumghiul negru. În urechi, grei cercei de domniță bolintiniană — pe marginea scarilor de marmoră, care scoboara în bazinul cu apă albastră, frumoase săpături, amintind ornamentele cu colăcei din timbrele fiscale — răzimată de rampa scării, o furcă minunat încrustată, stil Cocioac — peste parmaclăcul ceardacului, neglijent aruncată, (ca în tablourile lui Mackart), o blana de oaie țurcană. Titlul: „Baia Cosânzencii...”

Mediocritățile patente și-au găsit, își găsesc, vor găsi întotdeauna — (fiecare în respectivele lor țări) — o largă întrebunțare a abilității lor manuale la confecționările „artistice” — după rețeta mai sus pomenită, care duce la lăclă gloria contemporană și la rușinoasă uitare, după moarte.

Cei ce încearcă să alunge din plastica contemporană — sub pretextul că vor să o purifice de zgura influențelor străine — tocmai întârșărie viteii actuale — (cunosc un profesor „specific” care nu admite, în peisagiul românesc, silueta unui miner... nici aceea a unei sonde...!...) — procedează exact după mentalitatea bacilor de pe vremea voevodului Neagoe, ce veneau noaptea, să dărâme ziua rafinaților meșteri străini, cari nu concepau să clădească în spiritul țării strămoșești.

Legenda — bine voitoare — a pus pe seama durerilor rele împotrivirea vulgului întunecat și supersușos la împământarea unei viziuni artistice nouă, care, — recunoaștem — nu era, pe acea vreme, de cât o pasiune tășnită impetuos numai din sensibilitatea proaspătă și înaltă, a voevodului.

Astăzi — când înțelegerea artistică a neamului a atins, după atâtea secole, pe aceea a misticului Neagoe — bacii se prosternă cucerimici pe treptele monumentului, revenucându-și-l, agresivi, cu ghoaga.

N. N. TONITZA

CURIOZITĂȚI ACADEMICE

Liviu Rebreanu, romancierul în deobște cunoscut, autorul lui „Ion” și al „Pădurii spânzuraților”, laureatul marelui premiu Năsturel al Academiei, a fost propus pentru un loc de membru corespondent al Academiei Române și, deocamdată, amânat. Se zice că în urma unei violente opoziții, a d-lui prof. N. Iorga. De bună seamă că nu pe temeuri literare. Doar Academia Română este aceea care i-a acordat, alegere cu deosebire fericită, marele premiu Năsturel, pentru admirabilul lui roman „Ion”. Și atunci publicul se întreabă nedumerit: „ce merite îi se cer ca să îi ales membru corespondent al Academiei? Nu cumva merite literare?”

Și dacă ele au fost consacrate de cea mai mare distincție academică, cum de încetează să fie valabile pentru un loc de membru corespondent al Secției literare?

Simple curiozități academice.

ECOURI

CIUDAȚENII EDITORIALE

Să nu spunem deocamdată lucrurilor pe nume. Nu din lașitate. Socotesc că paginile acestea au cunoscut destule prilejuri de hotărâre fermă. Și nici pentru că ne-am contrazice, spunând astăzi lucruri dezagreabile aceluia pe cari i-am elogiati ieri. Viața e schimbătoare și imaginea ei i se supune, în consecință. Iară pentru astăzi, să consenuim numai această ciudațenie editorială, promițând să revenim cu date, cu precizări ample, mai mult, chiar cu acuzațiuni.

Trecem printr-o criză a editurii. Glasuri autorizate din lumea specialiștilor au desbătut pricinile acestei anemii editoriale, căutând să pătrundă la viemele cel tainic ce roade acest măr domnesc al cărții. Să fie această criză tot așa de insolubilă ca și aceea a finanțelor noastre? Răspunsul va trebui pregătit.

Iată un mic amănunt ale cărui efecte nu trebuiesc neglijate în cercetarea problemei.

Editurile — și-e vorbim de cele repute — și-au limitat activitatea, la un minimum de justificare. Și totuși în timp ce cărți necesare nu se tipăresc, apar, în fiecare zi nenumărate volume, de o valoare mai prejos de orice prețuire, tipărite sub chiar semnul acestor edituri. Ciudațenie, de sigur. Dar poate rămâne fără de urmări această absență de selecție editorială? Și nu sporește și ea anarhia culturală în care ne sbatem și nu agravază ea însăși criza evidentă a editurii, care deopotrivă apasă și pe editor, scriitor și public?

Dar precizările vor fi cu mult mai interesante. Cecace vom face după ce vom fi adunat datele necesare.

OMAGII PENTRU ARGHEZI

Ultimul număr din „Contemporanul” strânge laolaltă cuvinte călduroase pentru autorul „Cuvintelor potrivite”.

Omagiul acesta colectiv, așa de frecvent, în Apus, e încă un semn de occidentalizarea către care purcedem.

Transcriem câteva din ele:

□ Admir în Arghezi o fantazie atât de neprevăzută, încât poezia sa are un adevărat caracter fabulos. Arghezi restaurează miracolul. Ce trebuie să spun despre energia acestui poet, despre acea neasemnată virtute care încarcă fiecare din cuvintele sale cu o putere explosivă! Apariția „Cuvintelor potrivite” este un eveniment rare ori repetat în istoria limbei românești.
(Tudor Vianu)

□ Arghezi îmi scrie că sunt înfricoșat de cuvinte. Sunt. Uităndu-mă la ele, auzindu-le și ascultându-le cu luare aminte, cercetându-le de aproape cu gândul îmi dau toată neliniștea ce de obicei mi-o inspiră lucrurile de taină. De unde știu că cuvântul cutare închide cutare înțeles? Cine îmi dă siguranța din urmă, că gândirea mea premerge expresiei și o hotărăște? Sunt ele unealta mea sau sunt eu unealta lor?

Fericit Arghezi că stăpânește cu a-

tăta bărbătească posesiune încât, sub pana lui, ori ne desmiardă felin, ori ne înșfacă convulsiv și așează frumos, cuvinte, armonic, ca tot atâtea „cuvinte potrivite” din care nimic nu se poate scădea și la care nimic nu se poate adăuga atât de adevărate fiind, atât de pline de un aur atât de autentic, atât de nedespărțit și etern legate între ele!

(H. Streitman)

□ Omagiul generației mele pentru Arghezi a încetat de mult să mai fie un compliment pentru Arghezi; e un act de autenticitate pentru ea.

(F. Aderca)

Tudor Arghezi este cel mai nemărturisit modernist.

(Marcel Iancu)

COMEMORAREA LUI B. P. HAȘDEU LA CAMPINA

La 25 August a. c., împlinindu-se 20 de ani dela moartea marelui scriitor și istoric Bogdan Petriceicu Hașdeu, Ateneul Popular din Câmpina, care îi poartă numele cu deosebită mândrie, va sărbători în prima Duminică dela data de mai sus, adică la 28 August a. c., această zi memorabilă, fixând următorul program:

Orele 10 dim.: Parastas la biserică pentru pomenirea lui Hașdeu. (Răspunsurile vor fi date de corul Ateneului).

Orele 11½ dim.: Pelerinaj la castelul „Julia Hașdeu”.

Orele 5 d. a.: Sezătoare culturală pentru comemorarea lui Hașdeu, precedată de conferința d-lui profesor universitar Nicolae Iorga.

Ateneul Popular „B. P. Hașdeu” din Câmpina, pe această cale, face apel la toți admiratorii nemuritorului Hașdeu, rugându-i a lua parte în număr cât mai mare la această sărbătoare.

Adeziunile și eventualele propuneri se vor trimite d-lui secretar al Ateneului, A. Lecca, str. Carol nr. 24, Câmpina.

PREMIILE ACADEMIEI

În ședința dela 10 I. c., Academia, întrunită sub președinția d-lui prof. Em. Racoviță a acordat următoarele premii literare și istorice:

PREMIUL STATULUI: ELIADE-RADULESCU de 50000 lei, d-lui Virgil Clotlec: Grigorescu, raportor d. Gh. Murnu.

PR. I. N. IANCOVESCU de 10000 lei, acordat d-rei Otilia Cazimir pentru volumul de poezii „Fluturi de noapte”, raportor d. I. Brătescu-Voinești.

PR. ADAMACHI DE 5000 LEI Lei 3000 — d-lui Rolando Sylvius pentru vol. „Ne leagă pământul”, raportor Eug. P. Botez. Lei 1000 d-lui Dumitrescu G. pentru „Cântece pentru madona mică”, raportor d. I. A. Basarabescu. Lei 1000 d-lui Livescu I. pentru „Treizeci de ani de teatru”, raportor d. Rădulescu-Motru.

PR. STATULUI: GH. ASACHI DE 50.000 LEI Lei 25.000, C. Kirilătescu „Istoria războiului pentru întregirea neamului 1916—1919”, raportor d. prof. N. Iorga.

Lei 10.000, Gh. Fotino, „Contribution a l'etude des origines de l'ancien Droit coutumier Roumain”, „Un chapitre de l'histoire de la propriété au moyen age”, raportor d. prof. Andrei Rădulescu.

Lei 6000 d-lui G. P. Docan „Studii de drept civil comparat”, raportor d. prof. A. Rădulescu. Lei 3000 H. Stahl, „Grafologia și expertizele în scrieri”, rap. d. prof. dr. G. Marinescu.

Lei 4000, col. L. Bărzotescu „O amintire” din operațiile din 1916 din Dobrugea”, rap. d. g-ral Sc. Panaiteșcu, citit de d. Balș.

PR. STATULUI: GH. ASACHI DE 10.000 LEI Lei 5000 d. g-ral Radu Rosetti „Partea luată de armata română în războiul din 1877—1878”, raportor d. prof. N. Iorga.

D. g-ral Radu Rosetti a adresat Academiei Române o scrisoare prin care renunță la premiul acordat în folosul unui fond care să fie decernat de Academia Română pentru o lucrare istorică.

Lei 5000, I. Mateiu „Contribuțiuni la istoria dreptului bisericesc”, raportor d. dr. I. Lupas.

PR. DEMOSTENE CONSTANTINESCU LEI 4000 **PR. GR. C. ANGELESCU LEI 4000**

Lei 4000, d. C. Rădulescu-Codin „Cămpulungul Muscelului”, rap. d. I. Nistor.

Lei 4000, d. Ch. Laugier „Contribuțiuni la etnografia medicală a Olteniei”, rap. d. G. Vălsan.

PR. NEUSCHATZ DE 2000 LEI

Lei 2000, pentru o poveste pentru copii acordată d-nei Elena Farago, pentru „Ziarul unui moștan”, rap. d. I. Brătescu-Voinești.

PR. AL. TANOVICIANU DE 1000 LEI

Lei 1000, cu subiect dat, acordat d-lui dr. I. Iepși „Studii asupra infuzoriilor”, raportor d. dr. Em. Racoviță.

□ Săptămâna viitoare va apare nr. 3 al revistei „Sinteza” cu colaborarea d-lor G. Călinescu, Tudor Arghezi, G. Nichita, Ion Pillat, Fr. Sirato, Simona Basarab, St. Dimitrescu, G. Ciprian, N. Davidescu, F. Aderca și D. N. Teodorescu.

DANSURI CLASICE

□ La Teatrul Național a avut loc o producție de sfârșit de an a cursului de dans clasic al d-nei Floria Capsali.

S-au executat dansuri clasice de către d-na Capsali și elevele sale după compoziții de Schumann, Wienawsky, Tchaicovski, Brahms, Debussy, Chopin, Kreisler, Schubert, etc.

Dansurile și costumele aranjate de d-na Capsali.

Acompaniament: domni Cobilovici și I. Filionescu.

CĂRȚI NOUI

MARCEL ROMANESCU: Cuiburi în soare, poeme lirice; ed. „Flamura”, Craiova, 1926; 121 pag.; f. p.

MARIA BOTIȘ-CIOBANU: Poesii, ed. „Cartea Românească”. S. A. Cluj (1927), 78 pag.; lei 50.

N. A. CONSTANTINESCU: „Albumul istoriei Românilor”, cu lămuriri pe scurt asupra evenimentelor însemnate. Tiparul „Cartea Românească”, București 1927, 379 pagini, 160 lei.

RANIRO ORTIZ: „Fortuna labilies”. Storia di un motivo poetico medievale da Ovidio al Leopardi. Corso di lezioni tenuto all'Università di Bucarest. „Cultura Națională”, 1927; 168 pagini f. p.

RAMIRO ORTIZ: Goldoni e la Francia. Appunti. Secțiunii literare. S. III. t. III. Mem. 8. Memoriile Academiei Române. „Cultura Națională”; 27; 88 pag.; lei 40.

„PARADISUL STATISTIC”, ultimul volum de povestiri fantastice al colaboratorului nostru d-l ION CALUGARU obține un frumos succes de librărie. De vânzare la toate librăriile. Preț 75 lei. Cei ce doresc volume de lux, din tirajul arstării, le pot cere de la autor: Ion Călugăru, calea Moșilor nr. 350, et. II. Preț 100 lei.